

Jaká je knihovnice?

Je knihovna hezká?

Je dost počítačů pro děti?

09

2008
ročník 60
40 Kč

čtenář

M Ě S Í Č N Í K P R O K N I H O V N Ý

OBSAH

- 275** — **Jak na projekty. Zkušenosti s přípravou a realizací projektů v Krajské knihovně v Karlových Varech – 1.**
 ▶ Michaela Kožíšková
- 279** — **Digitální ohlédnutí: cesta za reformátováním Národních listů** ▶ Františka Vrbenská
- 282** — **AKTUALITY**
18. zasedání Ústřední knihovnické rady ČR 10. 6. 2008
 ▶ Lea Prchalová
- 284** — **Výzkum čtenářů v akademických a vědeckých informačních institucích** ▶ Irena Prázová
- 287** — **Kamarádka knihovna podruhé** ▶ Zlata Houšková
- 288** — **Je profese knihovníka úplně zastaralá? – 8. 33 důvodů proč jsou knihovny a knihovníci stále mimořádně důležití** ▶ William Sherman
- 289** — **JAK NA TO: Zákoník je také kniha**
Jak postupovat při používání TV, rozhlasu či DVD v knihovnách? ▶ Kateřina Slušná
- 290** — **Vybrané překlady z finské literatury v posledních dvaceti letech** ▶ Lenka Fárová
- 295** — **ZE ZAHRANIČÍ**
Amsterdam 2008 – světové město knihy a sympozium o copyrightu ▶ Jarmila Burgetová
- 297** — **Reedice národopisného díla Františka Bartoše – společný projekt muzea a knihovny ve Zlíně**
 ▶ Zdeňka Friedlová
- 299** — **ZE ZAHRANIČÍ**
Tématem kongresu v Linci byla stavba knihoven
 ▶ Ladislav Kurka
- 300** — **Podpora četby v Extremaduře** ▶ Anna Tkáčová
- 303** — **RECENZE**
- 304** — **Z KNIHOVEN**
- 306** — **SYLVA ŠIMSOVÁ ODPOVÍDÁ Z ANGLIE**
- 307** — **NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNICKÉ LITERATURY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR**
- 308** — **ZE SVĚTA**
ZÁKLADNÍ KAMENY NOVÉ BUDOVY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR ANEB NÁROD SOBĚ II – 20.
 ▶ Jaroslav Císař

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
 příspěvková organizace Středočeského kraje,
 ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
 ISSN 0011-2321

Šéfredaktorka: Mgr. Lenka Šimková

Redaktorka: Olga Vašková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Redakce a inzerce: Klementinum 190, 110 00 Praha 1,
 tel.: 224 941 159

e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz

Redakční rada:

PhDr. Jiřina Kádnerová (předsedkyně), Ing. Aleš Brožek,
 Ing. Jan Kaňka, PhDr. Šárka Kašpárková,
 PhDr. Ladislav Kurka, PhDr. Jan Meier, Ing. Jiří Mika,
 Mgr. Petra Miturová, Mgr. Alena Otrubová, Mgr. Jan Pěta,
 PaDr. Vladislav Raška, PhDr. Vít Richter,
 PhDr. Vladimíra Švorcová, PhDr. Eva Žáková

Tisk: Serifa, Jinonická 80, 158 00 Praha 5

Distribuce:

Objednávky na předplatné přijímá firma
 ALL PRODUCTION, P.O. BOX 732, 111 21 Praha 1.

Call centrum:

tel.: 234 092 851, fax: 234 092 813

e-mail: ctenar@predplatne.cz

Rozšiřují též společnosti holdingu

PNS a.s. – drobný prodej.

Podávání novinových zásilek povoleno

Ředitelstvím poštovní přepravy Praha

č.j. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno

Českou poštou, s.p. OZSeč Ústí nad Labem,
 dne 21. 1. 1998, j.zn. P-327/98

Předplatné pro Slovensko: L.K. PERMANENT, s.r.o.,
 P.O. BOX 4, 834 14 Bratislava 34,

tel.: 004217/444 537 11, fax: 004217/443 733 11

Cena jednoho čísla 60 Sk, roční předplatné 660 Sk,
 cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 440 Kč

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
 Knihovna 21. století

Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované
 materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 5. 9. 2008

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

- ▶ How to do projects – I. Experience with the preparation and realization of projects at the Regional Library in Karlovy Vary *Michaela Kožíšková* |275
- ▶ Digital review: reformatting Národní listy *Františka Vrbenská* |279
- ▶ CURRENT AFFAIRS: 18th meeting of the Central Librarians Council of the Czech Republic *Lea Prchalová* |282
- ▶ Reader research at academic and scientific information institutions *Irena Prázová* |284
- ▶ My friend the library again *Zlata Houšková* |287
- ▶ Is it old-fashioned to be a librarian? Thirty-three reasons why libraries and librarians are still extremely important – 8 *William Sherman* |288
- ▶ HOW TO GO ABOUT IT: Statutes are books too – procedure for using TV, radio or DVD in libraries *Kateřina Slušná* |289
- ▶ Selected translations from Finnish literature in the last twenty years *Lenka Fárová* |290
- ▶ FROM ABROAD: Amsterdam 2008 World Book Capital – copyright symposium *Jarmila Burgetová* |295
- ▶ Reedition of the ethnographic work of František Bartoš *Zdeňka Friedlová* |297
- ▶ FROM ABROAD: Linz Congress on library construction *Ladislav Kurka* |299
- ▶ Reading support in Extremadura *Anna Tkáčová* |300
- ▶ From the libraries |304
- ▶ Regular features

AUS DEM INHALT

- ▶ Wie mit den Projekten – I. Erfahrungen mit der Vorbereitung und Realisation der Projekte in der Kreisbibliothek in Karlsbad *Michaela Kožíšková* |275
- ▶ Digitalumblick: Der Weg zur Reformatierung von Národní listy *Františka Vrbenská* |279
- ▶ AKTUALITÄTEN: 18. Sitzung des bibliothekarischen Zentralrates der TschR *Lea Prchalová* |282
- ▶ Erforschung der Leser in den akademischen und wissenschaftlichen Informationsinstituten *Irena Prázová* |284
- ▶ Ist die Profession des Bibliothekars ganz veraltet? 33 Gründe warum die Bibliotheken und Bibliothekare immer außerordentlich wichtig sind – 8 *William Sherman* |288
- ▶ WIE DARAUF: Gesetzbuch ist auch ein Buch – Wie bei der Anwendung des Fernsehens, Rundfunks oder DVD in den Bibliotheken verfahren *Kateřina Slušná* |289
- ▶ Ausgewählte Übersetzungen aus der finnländischen Literatur in letzten zwanzig Jahren *Lenka Fárová* |290
- ▶ AUS DEM AUSLAND: Amsterdam 2008 – Weltstadt des Buches und Symposium über das Copyright *Jarmila Burgetová* |295
- ▶ Wiederdruck des ethnographischen Werkes von František Bartoš *Zdeňka Friedlová* |297
- ▶ AUS DEM AUSLAND: Thema des Kongresses in Linz war Bibliotheksbauten *Ladislav Kurka* |299
- ▶ Unterstützung des Lesens in Extremadura *Anna Tkáčová* |300
- ▶ Aus den Bibliotheken |304
- ▶ Regelmäßige Spalten

Milí čtenáři, na začátku tohoto měsíce uplynulo deset let od chvíle, kdy vznikl Google. Jak je známo, u jeho zrodu stáli dva kalifornští studenti, kteří svou firmu založili v garáži. V médiích se při této příležitosti objevilo několik postřehů, jak tento vyhledávač ovlivňuje naši práci s informacemi a tím i naši paměť. Hlubší zamyšlení ponechávám na vás... Ve Čtenáři se současně chýlí ke konci miniseriál o tom, proč jsou knihovny a knihovníci stále mimořádně důležití. Jeho autor často staví do protikladu Google a knihovny. Je zřejmé, že text je psán poněkud expresivněji, ale myslím si, že v tomto případě to vůbec neškodí a že některá srovnání jsou velmi podnětná.

Po letních prázdninách se opět chystají významné knihovnické akce. V době, kdy se vám toto číslo dostane do ruky, již budeme mít za sebou šestnáctý ročník konference *Knihovny současnosti*. Jako každý rok se my v redakci budeme snažit přinést informace i těm, kteří se konference nemohli zúčastnit a zajímavá témata dále podrobněji zprostředkujeme v následujících číslech Čtenáře. Jeden příspěvek z programu dokonce přinášíme již nyní. *Výzkum čtenářů v akademických a vědeckých informačních institucích* například potvrzuje, že tištěná média jsou i v éře Googlu nezastupitelným zdrojem pro získávání poznatků.

V letošním roce je září opět spjato s milou příležitostí pro děti. Soutěž *Kamarádka knihovna* právě vstupuje do fáze, kdy budou děti hodnotit svoji knihovnu podobně, jako je tomu na naší obálce. Více se samozřejmě dočtete uvnitř čísla.

Po skončení konference v Seči nebude knihovníkům dopřána moc dlouhá chvíle na oddech. Říjnový *Týden knihoven* totiž zvolil velmi poutavé motto: *Knihovny – rodinné stříbro*. Budeme rádi, když nám napíšete, jak jste se rozhodli o své stříbro pečovat vy, a to nejen ve zmíněném týdnu.

Jako téma jsme pro vás tentokrát připravili „návod“ *Jak na projekty*. Je rozdělen na dvě části a na jeho neméně zajímavé dokončení se můžete těšit v příštím čísle. Čtenář se již nyní těší na „knihovnický bohaté“ podzimní dny.

Lenka Šimková

☑ Dvoudenní seminář na téma **Informační výchova a vzdělávání uživatelů ve veřejných knihovnách** se koná **1. a 2. října 2008** v Moravské zemské knihovně v Brně. Program a další informace naleznete na http://www.mzk.cz/aktivity/akt08_15.php.

☑ Městská knihovna Lipník nad Bečvou a SKIP 10 pořádají **15. října 2008** seminář **Knihovna a „i“**. Seminář bude věnován problematice knihoven, které zároveň poskytují služby jako informační centrum města nebo obce. Více informací na <http://old.stk.cz/Akce/Prehled.html>.

☑ Vědecká knihovna v Olomouci a Sdružení knihoven ČR připravují 17. ročník odborné konference **Problematika historických a vzácných knižních fondů**, která se uskuteční ve dnech **5. a 6. listopadu 2008** v Olomouci. Stránky konference jsou <http://www.vkol.cz/konf/konfer11.htm>.

NEUŠLO NÁM

▣ Vyškovské knihovnice vytvořily svůj blog. Na adrese <http://librarian.bloguje.cz> tak „touto moderní a oblíbenou formou přibližují čtenářům knih i blogů aktuální dění za i před výpůjčními pulty“. Inspirací pro tento čin se stal i článek *WEB 2.0 – hrozba nebo příležitost pro knihovny* ve Čtenáři číslo 06/2008 a blog knihovnic z Rosic <http://knihovna.rosice.cz/blog>.

▣ Služba *Ptejte se knihovny* má novou, modernější grafickou podobu. Kromě vnějších změn umožňuje i další rozvoj moderní on-line referenční služby. Knihovny se na službě mohou podílet aktivně (zodpovídají dotazy, přispívají do archivu) nebo pasivně, v tomto případě službu pouze nabízejí na svých stránkách. Viz <http://www.pteteseknihovny.cz>.

▣ Nové webové stránky Národního úložiště šedé literatury najdete na <http://nusl.stk.cz>. Vznikly na základě řešení projektu *Digitální knihovna pro šedou literaturu – funkční model a pilotní realizace*, na kterém spolupracuje Státní technická knihovna s Vysokou školou ekonomickou v Praze. Jeho hlavním cílem je návrh na vytvoření Národního úložiště šedé literatury, které bude sloužit jako centrální rozhraní pro vyhledávání tzv. nepublikovaných či polopublikovaných dokumentů.

JAK NA PROJEKTY

Zkušenosti s přípravou a realizací projektů v Krajské knihovně v Karlových Varech

1.

Knihovny, významné kulturní a vzdělávací instituce, čelí v současné době silné konkurenci z okolního prostředí. Díky prudkému vývoji v oblasti informačních technologií a růstu dostupnosti internetu **klesá zájem o využívání klasických služeb** knihoven. Mění se životní styl obyvatelstva má zásadní vliv nejen na návštěvnost knihoven, ale i na druhy a formy služeb, které knihovny poskytují. Pokud chtějí knihovny „přežít“, musejí se současnému vývoji přizpůsobit a reagovat na požadavky doby a svých uživatelů. Je nutno nabídnout veřejnosti knihovnu, která bude atraktivní, moderní a bude poskytovat kvalitní služby, o které je skutečný zájem. Krajská knihovna v Karlových Varech již téměř 10 let úspěšně připravuje projekty, díky kterým zrealizovala řadu zajímavých aktivit a významným způsobem rozšířila služby, které svým uživatelům poskytuje s cílem připravit pro ně atraktivní místo trávení volného času. Krajská knihovna sídlí od prosince 2005 v nové budově (bývalá vojenská jídelna) a vybudována byla díky projektu, jehož realizátorem byl Karlovarský kraj. Finance byly získány ze Společného regionálního operačního programu (SROP). Celkové náklady na rekonstrukci dosáhly téměř 90 mil. Kč.

PROČ A NA CO POTŘEBUJÍ KNIHOVNY PENÍZE?

V knihovnách je nutné zajistit především **kvalitní lidské zdroje**. Z výzkumů vyplývá, že řada knihovníků nemá potřebné vzdělání, současně je též nutné neustále vzdělávat i knihovníky kvalifikované. Důležitá je především znalost knihovnického oboru, jazykové dovednosti, počítačová gramotnost a schopnost komunikace se všemi typy uživatelů. Dále knihovny musejí podle nutnosti obnovovat a modernizovat své **technické vybavení a zařízení**, aby byly schopny nabízet kvalitní služby. Peněz je též třeba na nezbytné opravy budov knihoven či na výstavbu knihoven zcela nových. Neméně důležité je neustálé doplňování **knihovního fondu**, jehož kvalita a obsah je vizitkou každé knihovny. Dále knihovny potřebují finance na **kulturní a vzdělávací aktivity pro veřejnost**, což vyplývá z hlavní funkce a smyslu jejich činnosti. Již dávno nejsou pouze místy, kde se půjčují knihy, jsou důležitými informačními a komunitními centry obcí, měst a regionů, plnícími významnou vzdělávací, kulturní či poradenskou funkci. Na všechny výše uvedené aktivity a potřeby je nutno sehnat peníze. Pokud knihovna neobdrží finance od svého zřizovatele, může využít tzv. grantových peněz, tzn. sledovat výzvy ministerstev ČR, různých nadací či fondů v rámci ČR či zkusit žádat o podporu z evropských fondů.

PROJEKTOVÝ MANAŽER – PŘÍPRAVA A REALIZACE PROJEKTŮ

Přípravu žádostí a realizaci projektů má na starosti v Krajské knihovně v Karlových Varech téměř pět let projektová manažerka. Monitoring a vyhledávání finančních zdrojů, příprava projektů (projektových žádostí), realizace projektů – to vše je velmi **časově náročné**. Není možné, aby tuto pozici vykonával knihovník ke svému stávajícímu úvazku. Je vhodné, aby byl projektový manažer **řádně vyškolen v oblasti projektů**, ideální je ekonomické vzdělání, výhodou je též školení pro hodnotitele projektů. V rámci přípravy projektu je nutné nastudovat všechny dostupné informace (dokumenty, příručky), manažer by měl též zvládnout zpracování rozpočtu projektu (ve spolu-

práci s ekonomickým oddělením). Pokud bude projekt schválen a realizován, čeká manažera též vedení týmu v rámci projektu. Důležité jsou rovněž **manažerské dovednosti, spolehlivost a samostatnost, často odolnost vůči stresu**.

Z ČEHO VYCHÁZET?

Každá firma či organizace (vč. knihovny) by měla mít zpracovanou **koncepci rozvoje**, měla by mít představu o krátkodobých či dlouhodobých plánech a vizích a postupně je naplňovat. Důležitá je i **analýza okolního prostředí**, která zmapuje aktivity organizací v regionu, aby nedocházelo k duplicitnímu nabízení služeb cílovým skupinám, což je zbytečné. Dobré je zpracovat **SWOT analýzu knihovny** (slabé a silné stránky, příležitosti a hrozby). V zájmu knihoven by tak bylo dobré posílit slabé stránky, využít silných stránek a přilákat příležitosti a odvrátit hrozby. SWOT analýza je výborným výchozím dokumentem, který lze použít k plánování budoucí činnosti knihovny (a souvisejících projektů).

CO JE NUTNÉ K ÚSPĚŠNÉ PŘÍPRAVĚ A REALIZACI PROJEKTU?

Knihovny by rády realizovaly projekty, ale... Je nutné si předem zodpovědět několik **zásadních otázek**, a to především: kdo napíše projektovou žádost, kdo bude projekt realizovat (vést), má knihovna dostatečné technické vybavení (např. PC, tiskárny, internet, vhodné prostory), zda je napojena na cílovou skupinu plánovaného projektu, má zkušenosti a síly projekt realizovat, zná vhodného partnera atd.? Žádost může připravit dodavatelsky **specializovaná firma**, ale zpracování projektu je pak o dost nákladnější. Externí firma navíc nikdy nemá dostatek informací pro přípravu kvalitního projektu, většinou knihovna stejně musí všechny důležité skutečnosti a informace připravit a předat. Velmi důležitý je **potvrzený zájem cílové skupiny** o účast v projektu. Pokud nedojde k naplnění cílů projektu (výstupů), hrozí finanční sankce za nedodržení podmínek poskytnuté dotace. V případě strukturálních fondů může jít až o statisíce korun. Je také nutné zjistit, zda není plánovaný podobný projekt již v okolí realizován (např. vzdělávání pro nezaměstnané, pro matky na mateřské dovolené, zdravotně handicapované), hrozí totiž, že žadatel nezíská cílovou skupinu k účasti na projektu, což bude velký problém. Ještě před samotnou přípravou projektové žádosti je dobré si promyslet **základní části projektu**:

- jaký problém bude projekt řešit (výchozí situace, změna, kterou projekt přinese),
- jaká bude cílová skupina projektu (vč. přínosu pro ni),
- jaké budou cíle projektu (co bude výsledkem projektu – měřitelné výstupy, čeho chceme dosáhnout),
- jakým způsobem projekt zrealizujeme (jaké budou aktivity, postupy a metody, kterými cílů dosáhneme) atd.

Tyto důležité otázky si management knihovny musí **dopředu ujasnit či vyřešit**, teprve poté bude knihovna schopna připravit kvalitní projektovou žádost a projekt dle plánu úspěšně zrealizovat.

INFORMACE O FINANČNÍCH ZDROJÍCH

Mezi kvalitní dotační portály patří www.edotace.cz, mapující výzvy v rámci ČR. Vhodné je sledovat **měsíčník Dotace**, který je zaměřen především na problematiku a možnosti čerpání financí ze strukturálních fondů. Potenciální žadatel zde nalezne rady a informace týkající se operačních programů v ČR, dále doporučení jak správně připravit žádost či rady, jak se vyvarovat chyb při následné realizaci projektu. Nechybí databáze grantových výzev – právě běžící či připravované. Časopis lze objednat na e-mailu predplatne@economia.cz. Informace o vyhlášených programech lze získat též na webu **společnosti ECONNECT** (www.econnect.cz), který nabízí zdarma pravidelné týdenní zaslání grantových novinek e-mailem (Databáze grantů). Tato zajímavá služba ušetří projektovému manažerovi spoustu času spojeného především s vyhledáváním vyhlášených

či připravovaných výzev. Výzvy k předkládání projektů jsou uveřejňovány též **v denním tisku**. Kompletní informace o možnostech čerpání financí **ze strukturálních fondů** lze nalézt na webových stránkách www.strukturalni-fondy.cz, popř. na www.esfcr.cz (informace o Evropském sociálním fondu). Webovou žádost (tzv. Benefit7), kterou je nutno v novém období 2007–2013 v rámci operačních programů vyplnit, lze nalézt na adrese www.eu-zadost.cz či www.eu-zadost.eu. Příručka k vyplnění této žádosti je k dispozici např. na www.esfcr.cz (příručky – platné pro období 2007–13, Desatero OP LZZ).

ZAJÍMAVÉ PROJEKTY KRAJSKÉ KNIHOVNY KARLOVY VARY – VÝBĚR (2006–2008)

Knihovny mohou využít programy, které nabízí Ministerstvo kultury ČR (www.mkc.cz), především dotační tituly v rámci **Odboru umění a knihoven** (Knihovna 21. století, VISK, projekt Česká knihovna atd.). Další možností čerpání z MK ČR je v rámci **Odboru regionální a národnostní kultury** (ORNK). Z programu na podporu kulturních aktivit zdravotně postižených občanů byl v Krajské knihovně zrealizován v roce 2006 **Kurz českého znakového jazyka pro knihovníky**. Navštívilo jej 10 knihovníků a naučilo se komunikovat s neslyšícími. Kurz vedl lektor – neslyšící (od narození hluchoněmý). Knihovna již řadu let aktivně spolupracuje s Karlovarským klubem neslyšících a hluchoněmých lidí, organizuje pro veřejnost kurzy českého znakového jazyka, o které je velký zájem. Knihovna několikrát využila v rámci ORNK i program na podporu regionálních tradic.

Krajská knihovna Karlovy Vary byla dvakrát úspěšná při žádosti o finance z **Nadačního fondu manželů Livie a Václava Klausových** (www.nadaceklausovych.cz), který realizuje od roku 2007 projekt s názvem *Seniři komunikují*. Cílem projektu nadace je zvýšit počítačovou gramotnost seniorů v rámci celé ČR, díky této podpoře bylo v roce 2007 vyškolen 20 starších spoluobčanů, v letošním roce jich bude celkem 30.

Významným partnerem v oblasti dotací se Krajské knihovně stala společnost ČEZ, resp. její nadace (www.nadacecez.cz). **Nadace ČEZ** podpořila v minulých letech již pět projektů (v hodnotě přes 2 mil. Kč). Finance byly použity např. na pořízení knihovního fondu (950 000 Kč), dále na pořízení počítačů pro veřejnost do nové budovy a nákup her do dětského oddělení (750 000 Kč), poté byl zakoupen bibliobox Herbie (automat na vrácení knih, box je umístěn v centru města, 250 000 Kč). Díky další dotaci byl pořízen fond českých DVD (filmy, 50 000 Kč). Ve spolupráci s Karlovarským krajem bude v těsné blízkosti knihovny letos vybudováno dětské hřiště (400 000 Kč – žadatel Karlovarský kraj, majitel pozemku).

V roce 2007 se zástupkyně ředitelky Krajské knihovny díky podpoře z programu Grundtvig (www.naep.cz) zúčastnila v Londýně tzv. přípravného setkání se vzdělávacími organizacemi z Anglie, Itálie, Belgie a Švédska, aby naplánovaly společný projekt, který bude řešit celoživotní vzdělávání dospělých – resp. ohrožených skupin. Bylo navázáno zajímavé partnerství v rámci Evropy s možností budoucí spolupráce.

Krajská knihovna využila dalších nadací, např. Nadaci na ochranu zvířat – podpora osvětových činností v oblasti ochrany zvířat (www.nadacezvirat.cz), Nadační fond J&T – podpora humanitárních aktivit (www.nadacnifondjt.cz). Na jaře letošního roku připravila žádost do Nadace Naše dítě (www.nasedite.cz). Knihovna by ráda organizovala při dětském oddělení diskusní klub (Klub 4 U), který povede zkušená psychoterapeutka a bude s dětmi probírat témata jako je šikana ve školách, násilí páchané v rodinách a další sociálně patologické situace, se kterými se mohou děti setkat. Cílem projektu bude informovat děti o těchto nepříjemnostech života a poradit jim, jak takové situace řešit. Knihovna by ráda navázala aktivní spolupráci s Nadací Naše dítě a v podobných společných projektech pokračovala i nadále.

Ne ve všech vyhlášených programech mohou žádat příspěvkové organizace, některé výzvy jsou jen pro občanská sdružení a jim podobné organizace. Nabízí se zde řešení navázat aktivní spolu-

práci s neziskovým sektorem regionu a projekt připravit ve spolupráci s NNO. Knihovna zrealizovala např. v loňském roce projekt spolu s ZO ČSOP Berkut (ochránci přírody z Teplé), díky kterému byly po celý rok organizovány v knihovně různé soutěže, regionální přednášky a další akce (podpořeno **Nadací Lesy ČR**, www.lesy.cz). Dalším finančním zdrojem, který knihovna využila je **Výbor dobré vůle – Nadace Olgy Havlové** (www.vdv.cz), který podporuje mimo jiné i aktivity pro seniory. Knihovna navázala aktivní partnerství se Svazem důchodců v Karlových Varech (žadatel) a připravila pro seniory kurz IT (2007) a volnočasové vzdělávací kurzy (2008). Senioři byli nadšeni, těší se na další aktivity.

Spolupráce s občanským sdružením lze též využít při oslovení **Nadace O₂** (www.nadaceo2.cz), která podporuje především sociálně a zdravotně znevýhodněné děti a mládež. Krajská knihovna navázala partnerství s občanským sdružením **Nejste sami** (<http://zirafa.czechian.net/novinky.php>). Sdružení připravilo projekt, který pokud bude podpořen, zajistí provoz centra a dále nabídne v roce 2009 zdarma počítačové vzdělávání pro osoby, které se celodenně starají o postižené děti (IT kurzy zajistí knihovna, vč. ECDL START testů). Jejich rodiče nemají většinou finanční prostředky na drahá počítačová školení, problém je i časový. Během vzdělávání budou děti hlídány v denním centru Žirafa, které toto sdružení provozuje. Rodiče si významným způsobem zvýší počítačovou gramotnost, mohou poté např. pracovat doma na PC. Výsledky grantového řízení Nadace O₂ budou známy na podzim 2008.

A CO EVROPSKÉ FONDY?

Vzdělávání knihovníků Karlovarského kraje (Evropský sociální fond)

Krajská knihovna Karlovy Vary ukončila v dubnu 2008 zajímavý a přínosný projekt, který řešil komplexním způsobem vzdělávání knihovníků Karlovarského kraje. Partnery projektu byly Městské knihovny v Sokolově a v Chebu, dalším partnerem – odborným garantem a významným poradcem při realizaci se stala Národní knihovna ČR. Během dvou let, kdy byl projekt realizován, byly knihovníkům nabídnuty tyto vzdělávací aktivity: kurz odborného knihovnického vzdělávání (celkem 14 celodenních seminářů, které byly zajištěny kvalifikovanými lektory především z NK ČR), 2 kurzy komunikačních dovedností (zajištěno dodavatelsky zkušenými psychoterapeuty, realizováno především interaktivním způsobem), jazykové kurzy němčiny a angličtiny (kurzy probíhaly v knihovnách v K. Varech, Sokolově a v Chebu) a IT kurzy (Základy práce s PC, Word, Excel, Internet) vč. testů ECDL START (mezinárodně uznávaný certifikát počítačové gramotnosti). Projektu se zúčastnilo 27 knihoven Karlovarského kraje. Celkový počet účastníků vzdělávacích aktivit byl 209, z toho 169 absolventů kurzy dokončilo. Významným výstupem z projektu je počet úspěšných absolventů IT kurzů – všech 40 účastníků složilo závěrečné testy a obdrželo certifikáty ECDL START. Knihovníci si prostřednictvím projektu doplnili, rozšířili a zvýšili odbornou kvalifikaci, která je v knihovnách nezbytná.

Z evropských peněz Krajská knihovna též zrealizovala projekt, díky kterému byla pořízena potřebná technika pro připojení na internet pro 46 knihoven Karlovarského kraje (financováno ze SROP, 2005–2006).

Jako vhodné finanční zdroje se pro knihovny v rámci strukturálních fondů jeví např. Regionální operační programy (ROP), v nichž lze žádat většinou o peníze na rekonstrukci budov knihoven či jejich modernizaci. V rámci Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost bude podle předběžných informací možno finance využít na vzdělávání zaměstnanců (knihovníků). Integrovaný operační program „slibuje“ podporu pro vytvoření digitalizačních pracovišť v knihovnách. U všech uvedených programů je ale nutné počkat na konkrétní výzvy, které přesně uvedou, zda budou knihovny oprávněnými žadateli a jejich plánované aktivity budou v souladu s cíli jednotlivých programů. Již nyní jsou k dispozici dokumenty k nastudování (prováděcí dokumenty jednotlivých operačních programů, příručky atd.), výzva uvede konkrétní informace i s kontakty, kde bude možno v případě nejistoty projektové záměry konzultovat.

JAKÉ MÁ KNIHOVNA PLÁNY DO BUDOUCNA?

Ráda by získala finanční podporu z evropských fondů na vybudování digitalizačního pracoviště. Svě služby by též chtěla rozšířit o vzdělávání pro sociálně ohrožené skupiny (např. matky s dětmi, cizince, menšiny, zdravotně handicapované atd.). Pro knihovníky kraje připravuje pokračující vzdělávací program. Informace o všech projektech Krajské knihovny lze nalézt na webových stránkách www.knihovna.kvary.cz (o knihovně – projekty).

Autorka je projektovou manažerkou
KK Karlovy Vary

Digitální ohlédnutí: cesta za reformátováním Národních listů

Před deseti lety, v roce 1998, byl realizován první projekt v rámci národního programu **Kramerijs: ochranné reformátování ohrožených bohemikálních periodik**. Knihovny sdružené do pracovní skupiny pro ochranné mikrofilmování CASLIN zvolily osmnáct titulů, které jsou významné z hlediska kulturně historického a čtenářského. Na čelném místě seznamu byly uvedeny **Národní listy** – jeden z vrcholů naší žurnalistiky.

Národní listy – a ty další

Problém se stárnutím a devastací starších sbírek periodik, zejména novin, měla nejen Národní knihovna, ale také všechny ostatní kulturní instituce, které uchovávají a chtějí zpřístupňovat tituly z posledních dvou století. Tento fond (počinaje rokem 1801) je označován jako „novodobý“. Není výjimkou, že na starší periodika je mylně pohlíženo jako na dokumenty podřadné, snadno zastupitelné, s menší estetikou a historickou cenou, obsahově plytké.

Z tohoto důvodu bylo také v padesátých a šedesátých letech vyřazeno z fondu knihoven a muzeí nejedno význačné regionální periodikum. Avšak k příčinám, pro které se více bohemikálních titulů dochovalo jen torzovitě anebo jejich fyzické zařazení do knihovních služeb není možné, patří především kritická míra devastace periodických dokumentů.

Noviny byly pokládány za spotřební materiál na jedno přečtení. Když pozbyly aktuálnost, balilo se do nich krámské zboží; vůbec jejich sekundární využití bývalo velmi pestré. Nakladatelé jaksi nepředpokládali, že by noviny měly přežít sto i více let. Kvalita novinového papíru a tisku bývá tristní. Zvláště nápadný pokles jakosti vykazují v letech Velké války, t. j. první světové, a v prvním období poválečné nouze.

Jiné výmluvné svědectví o době a náročném vzniku vydávajících dokumenty s nízkou čitelností

a vysokým stupněm poškození. Ve sbírkách Slovanské knihovny při Národní knihovně ČR jsou pečlivě uchovávány noviny, jež vycházely na frontě za Občanské a Vlastenecké války – tiskly se na letácích, formulářích, propagačních plakátech. Místo vydání mapuje trasu vojenských tažení nebo jen udává číslo vojenské pošty. Časopisy, které komunity emigrantů ze Sovětského svazu vydávaly mezi válkami na různých místech světa, byly často rozmnožovány samizdatovým způsobem doslova na koleně. Lužickosrbská menšina (dnes zbývá stěží patnáct tisíc osob, které tento jazyk ještě aktivně používají) využila možností, které jim kdysi česká inteligence nabízel: na našem území se tak objevila unikátní rukopisná periodika.

Jak uniknout pomalému ohni

I šetrný kontakt s dokumentem však zanechává stopy, byť nepatrné a zdánlivě neznamenné. Účinky doteků, světla, vlhkosti, teploty, prachu, změn mikroklimatických podmínek se postupem času sčítají, nemluvě o drastických následcích nevhodného uložení a manipulace. Ve velice špatném stavu, s poničenými stránkami a vazbami, se leckdy nacházejí i periodika z první poloviny 19. století. Avšak největší škody přináší tzv. „pomalý oheň“ – kyselá hydrolyza, která postihuje zejména nekvalitní dřevitý papír a způsobuje jeho křehnutí a rozpad.

Tento destruktivní chemický proces ohrožuje až dvě třetiny starších novin a časopisů, řádově miliony svazků. Dlouhodobé uchovávání novinových sbírek tak představuje celosvětový problém se složitým, finančně náročným řešením, jehož výsledky nemusí být zcela průkazné ani trvalé. Alternativní cestu poskytuje metoda ochranného reformátování, tj. přenesení obsahu dokumentu na mikrofilm anebo do elektronické podoby.

Oblast reformátování prochází v posledních dvou dekádách dynamickým rozvojem. Od mikrofilmování, které se objevilo po druhé světové válce a původně mělo vytvářet pouze záložní kopie, přes přímé skenování až k hybridní metodě, která kombinuje vysoce trvanlivý archivní mikrofilm a uživatelsky výhodné zpřístupnění s využitím informačních technologií. Proto je postup nejvhodnější pro dokumenty, u kterých se spojují vysoký stupeň celkové fyzické degradace a čtenářského zájmu.

V programu Kramerius se hybridní metodou začalo pracovat na konci devadesátých let. Proces hybridního reformátování probíhal na základě digitalizace mikrofilmů na zvláštním skeneru (SunRise, později Wicks and Wilson). Druhý způsob, kdy je elektronický záznam s pomocí tzv. mikroplotru převeden na mikrofilm, v České republice dosud nebyl aplikován, avšak NK ČR o této variantě do budoucna uvažuje.

Technologie záchrany

Velmi brzy byla digitalizace mikrofilmů používána standardně. V současné době slouží kromě bohemikálních periodik také pro monografie, reformátované především díky grantovému programu *Finančních mechanismů Ev-*

ropského hospodářského prostoru a norské vlády (tzv. „Norské fondy“).

Metoda byla průběžně optimalizována. Technologické úpravy proběhly v oblasti mikrografie (kamery s vysokým rozlišením obrazu, šetrná manipulace s knižními předlohami, přesné měřicí přístroje, testy a pracovní postupy pro zajištění kvality mikrofilmů). Zahrnuly rovněž fázi zpracování a uložení dat (přechod z formátu SGML na XML, úpravy obrazových souborů, konverze do formátu DjVu, program Sirius a automatické generování metadat, technologie OCR, vytvoření DTD atd.).

Bylo nutno vyvinout nové programové nástroje, zejména aplikaci pro zpřístupňování digitálních dokumentů (systém Kramerius) a nástroje pro tvorbu metadat a konverzní nástroj. Všechny programové nástroje byly vyvíjeny na bázi Open Source, konkrétně v licenci GNU GPL, což umožňuje vyvinuté programy dále volně šířit. Aplikace Kramerius umožňuje knihovnám zpřístupnit digitalizované dokumenty prostřednictvím lokální sítě nebo internetu, příp. vytvářet nové dokumenty.

NK ČR s dalšími kulturními institucemi a s využitím služeb komerčních specializovaných pracovišť úspěšně pokračuje v systematickém reformátování bohemikálních titulů, které jsou poničené stářím a užíváním, ale zůstávají pro čtenáře důležité. Proces digitalizace umožňuje z různých výtisků daného titulu rekonstruovat původní dokument. Bohužel, špatný fyzický stav dochovaných periodik již napravit nelze. Text bývá občas nečitelný kvůli vyblednutí písma, tmavnutí papíru či opravě listů nevhodnou lepicí páskou.

Za deset let koordinovaného úsilí a spolu-

práce, s pomocí téměř dvou desítek projektů se podařilo převést na archivní mikrofilm tisíce svazků. Elektronické kopie více než pěti set nejfrekventovanějších titulů – výsledky projektů VISK 7, náhrady za časopisy zničené při povodních r. 2002 a další materiály získané díky jiným finančním zdrojům jsou vystaveny v systému Kramerius prostřednictvím digitálních knihoven NK ČR a spolupracujících institucí (<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/Welcome.do?lang=cs>, <http://kramerius.mzk.cz/kramerius/Welcome.do?lang=cs>, <http://kramerius.lib.cas.cz/kramerius/Welcome.do?jsessionid=8923BEA3F40CS48E E67928510CB3240E>).

Pro zobrazení dokumentů čtenář využije prohlížeč formátu DjVu od firmy Lizardtech, který si může stáhnout. Požadavek dodržovat ustanovení autorského zákona ovšem omezil přístupnost elektronických kopií dokumentů, které byly publikovány po roce 1880 – ty je možno poskytnout pouze lokálně prostřednictvím intranetu nebo DVD (CD-R).

Rébus Národních listů

Scházel paradoxně právě nejdůležitější a jednoznačně nejžádanější z periodických titulů – Národní listy. Přední české noviny výrazně ovlivňovaly kulturní i politický život od poloviny 19. století až do druhé světové války. Ačkoliv se staly tiskovou tribunou mladočeské strany a české národní buržoazie, široce zabíraly vnitrostátní scénu, pečlivě sledovaly zahraniční politiku, zabývaly se národohospodářstvím i kulturou.

Vynikaly úrovní publicistiky; poskytovaly tvůrčí prostor předním osobnostem našich dějin (Julius Grégr, Jan Neruda, Vítězslav Hálek, Miroslav Tyrš, Bedřich Smetana, Jakub Arbes, Arne Novák, Otokar Fischer, Viktor Dyk, Karel a Josef Čapkové, Zdeněk Tobolka, Josef Václav Sládek, Svatopluk Čech, Jaroslav Vrchlický a další...).

Národní listy, ačkoliv byly poprvé (žel nedostatečně) mikrofilmovány již počátkem osmdesátých let, z technických důvodů vzdorovaly digitalizaci. Vycházely totiž na velkém formátu a byly tištěny drobným písmem. Při mikrofilmování se obrazy mnohonásobně zmenšovaly, takže při rozlišení 300 dpi nebylo možné vytvořit digitální záznam v potřebné kvalitě, ani využít technologii OCR a umožnit tak vyhledávání v textu.

Navíc prakticky všechny dochované svazky Národních listů v českých institucích (včetně NK ČR) jsou zchátralé a neúplné, poznamenané stářím, čtenářským opotřebením a křehnutím papíru, proto bylo velmi problematické doplnit chybějící a nečitelné části. Příprava originálů k převodu i samotný proces snímkování novin na kameře byly časově náročné a probíhaly s obtížemi.

Těživou situaci bylo možné řešit až v roce 2003, kdy specializované pracoviště pro reformátování dokumentů NK ČR získalo hybridní (duální) kameru, konkrétně typ ProServ opatřený skenerem DualProfi. Originální dokument je současně snímán na mikrofilm ve vysoké kvalitě a skenován, přičemž barevné obrazové soubory dosahují požadovaného rozlišení.

Národní listy se podařilo v podstatě v kompletní podobě převést do elektronické podoby, takže v dohledné době se i ty poslední, dosud nezpřístupněné ročníky hlavních (dostupných) vydání objeví v systému Kramerius.

Ochránit a zpřístupnit

V souvislosti s problematikou nové budovy Národní knihovny ČR se setkáváme s názory veřejnosti, které se týkají také sbírek, jejich uložení a využití. Jen zřídka se jedná o diskutujícího, který má o tématu alespoň základní odborný přehled. Kromě výkřiků, které knihovníka deptají („Všechno to vyhodte, už to není moderní!“), se objevuje poněkud zjednodušený laický pohled na samospasitelnost digitalizace.

Reformátované původní svazky by měly spočinout v klimatizovaných depozitářích, ty nejhubě poničené exempláře navíc uloženy v individuálních obalech z archivní lepenky. Mikrofilmy archivní i jejich matriční, tj. negativní kopie jsou uchovávány ve speciálním depozitáři v optimálních klimatických podmínkách: pokud tyto parametry dodržíme, celá staletí budou mikrodokumenty v bezpečí a beze změn.

S digitálními dokumenty to ovšem není tak snadné; ostatně reformátování není jednoduchá ani levná činnost. Elektronické kopie starších tištěných originálů musejí odolávat proměnám software i hardware, nárokům na rychlé zpřístupnění, uživatelské pohodlí a mají přečkat i nehody nebo útoky „počítačových agresorů“. V rámci národního programu Kra-

merius je potřeba archivovat stávajících téměř 2 500 000 stran, během příštích dvou let pak dalších cca 2 500 000 stran...

Digitální knihovna NK ČR, vytvořená v letech 1997 až 1999, slouží jako Národní digitální knihovna „pro ochranu a široké zpřístupnění kulturního dědictví ze sbírek archivů, knihoven a muzeí“ v souladu s vládním usnesením č. 265 ze dne 24. března 2004 „Státní informační a komunikační politika“. Prošla řadou změn, průběžných úprav, rozšíření kapacity a posílení bezpečnosti dat.

Nyní využívá dva vzájemně zrcadlené systémy diskových polí s kombinací disku SATA a rychlých FC disků zapojených do RAID 5. Celý diskový systém je zálohován na páskovou knihovnu s technologií LTO-2. K zajištění dlouhodobé archivace digitálních dokumentů přispělo obohacení metadat o technická a administrativní metadata (standard definován v rámci formátu METS), která jsou také součástí přípravy pro implementaci DOMS – Digital Objects Management System a vybudování mezinárodně certifikovaného úložiště.

Systém Kramerius byl rozšířen o funkcionality umožňující propojení popisných metadat s příslušnými METS soubory – implementaci perzistentních identifikátorů.

Budoucnost...

NK ČR předpokládá výhledově využití robotických skenerů, které by racionalizovaly postup reformátování – proces degradace papírových dokumentů totiž stále pokračuje. Zachráněné tituly periodické či knižní budou přibývat rovněž díky významné spolupráci institucí, které provozují vlastní digitalizační pracoviště (Knihovna AV ČR, Vědecká knihovna v Olomouci, Moravská zemská knihovna, Městská knihovna v Praze).

Pokračují práce na vytvoření maximálně spolehlivého úložiště („trusted repository“), optimalizaci systému zpřístupnění dokumentů a vyhledávání v nich, rychlejšího a snazšího zpracování dat. Hlavní cíl je však jednoduchý: zachránit naši kulturní paměť nejen pro momentální uživatele, ale pro všechny, kteří ji v budoucnu využijí v aspektu věcném – i duchovním.

FRANTIŠKA VRBENSKÁ

► Frantiska.Vrbenska@nkp.cz

AKTUALITY

Zapsala **LEA PRCHALOVÁ** ► prchalova@svkos.cz

18. ZASEDÁNÍ ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNICKÉ RADY ČR

10. 6. 2008

Z PROGRAMU:

1. Jmenování nových členů

Novými členy ÚKR byli jmenováni Mgr. Gabriela Jarkulišová, ředitelka Městské knihovny v Kutné Hoře, Mgr. Iva Prochásková, ředitelka Univerzitní knihovny Pardubice, Ing. Aleš Brožek, ředitel Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem. (Noví členové nahradili PhDr. B. Ramajzlovou, Mgr. J. Pětu a zesnulého PhDr. J. Vyčichla.)

2. Národní strategie digitalizace

Mgr. B. Skučková z MK ČR informovala, že je připraven koncept Národní strategie, ale není rozhodnuto, zda budou zpracovány dílčí strategie pro

jednotlivé segmenty národního kulturního bohatství či bude existovat pouze jeden materiál. Jednání na MK budou pokračovat.

3. Návrh zákona o síťových publikacích

Národní knihovna ČR zpracovala návrh zákona o síťových publikacích (dvě varianty), který bude předkládán buď jako samostatný zákon, nebo novela stávající legislativy k povinnému výtisku publikací.

4. Projekt internetizace knihoven

Materiál k pokračování PIK do roku 2015 je podle sdělení Mgr. B. Skučkové připraven k vládnímu projednání a bude rozeslán do mezirezortního pří-

pomínkového řízení. Zvažuje se, zda výběrové řízení na providery bude zajišťovat ministerstvo vnitra, nebo ministerstvo kultury.

5. Stanovisko MK ČR k výstavbě Národní knihovny ČR

Realizace výstavby nové budovy podle vítězného návrhu architekta J. Kaplického je aktuálně neuskutečnitelná ze dvou důvodů: Magistrát hlavního města Prahy dosud neuzavřel s Národní knihovnou smlouvu týkající se budoucího odprodeje příslušných pozemků. (Podle sdělení generálního ředitele Národní knihovny Mgr. V. Ježka tak zůstává nenaaplňeno usnesení zastupitelstva hl. města Prahy z března 2006.) Druhým důvodem odkladu stavby je skutečnost, že cena realizace velmi pravděpodobně přesáhne 1,9 miliardy korun, které jsou pro ni připraveny v tzv. Národním kulturním pokladu. Protože NK potřebuje nové prostory urgentně, bylo rozhodnuto o náhradním prozatímním řešení – výstavbě depozitáře v Hostivaři. Stavba nové budovy by tímto krokem neměla být dotčena. ÚKR vyslovila nad situací s průtahy projektu nové budovy Národní knihovny silné znepokojení.

6. Státní kulturní politika 2008–2014

Na webu MK ČR je vyvěšena podkladová studie k principům SKP. Jelikož podle názoru ministra kultury materiál nezahrnuje jasné vize, byl k dopracování sestaven nový pracovní tým. ÚKR konstatovala, že v materiálu chybí specifická pasáž ke knihovnictví a doporučila, aby byl do týmu zařazen PhDr. V. Richter.

7. Využití Integrovaného operačního programu pro knihovny

Mgr. K. Vojkůvková z MK informovala o stavu projednávání připravovaných projektů na ministerstvu vnitra. Je zřejmé, že chybí příručky pro žadatele, informace o časovém harmonogramu, o provázanosti projektů a jejich spolufinancování. ÚKR poukázala na skutečnost, že na rozdíl od projektů institucí MV neobdržely instituce MK finanční prostředky k přípravě projektů a stupeň jejich připravenosti se velmi liší. Jelikož se jedná o unikátní možnost vybudovat kvalitní digitalizační pracoviště a digitální datová úložiště, doporučuje ÚKR ministru kultury, aby věnoval přípravě Integrovaného operačního programu zvláštní pozornost. Je nezbytné vyřešit otázku finančních prostředků

na zpracování projektů, které byly schváleny jako priorita vlády a také zajistit finanční prostředky pro spoluúčast ve výši 15 %. Pokud nebudou tyto otázky vyřešeny, nemohou instituce z rezortu kultury získat na rozvojové programy finanční zdroje ze strukturálních fondů EU.

8. Priority programu VISK

Po delší diskusi nad programem dospěla ÚKR k následujícím závěrům:

- Několik statutárních činností NK ČR je dlouhodobě financováno z dotačního programu VISK, což zkresluje představu o výši dotace na rozvojové projekty českých knihoven a současně komplikuje provoz NK ČR. ÚKR doporučuje ministru kultury provést rozpočtovou změnu, kterou se z programů VISK definitivně vyčlení částky na zajištění statutárních činností NK ČR z programu VISK a současně se z příslušných podprogramů či jejich pasáží odstraní financování NK.
- Pro VISK 2 doporučuje ÚKR odstranit nutnost výhradního čerpání dotace na získávání dovedností v práci s ICT.
- Do podmínek získání dotace v podprogramu VISK 3 bude pro provozovatele knihoven v městech nad 15 000 obyvatel začleněna podmínka vystavit do konce kalendářního roku, v němž byla obdržena dotace, katalog knihovny na webové stránce této knihovny.

9. Průzkum doplňování zahraniční literatury v knihovnách ČR

PhDr. V. Richter prezentoval závěry průzkumu, v němž bylo obesláno 757 knihoven, z nichž odpovědělo 336. Výsledky tedy nelze prohlásit za relevantní pro všechny typy knihoven ČR. Mezi respondenty však byly mj. Národní knihovna, všechny ústřední knihovny a všechny krajské knihovny, jejichž odpovědi prokázaly naprostý nedostatek financí na doplňování zahraniční a mnohdy i tuzemské literatury, a potvrdily tak hypotézu o potřebnosti dotačního programu.

ÚKR se bude přípravou programu zabývat na dalším jednání.

10. Různé – kauze

SKIP zpracoval stanovisko zdůvodňující právo knihoven využívat kauce, při čemž se opírá o ustanovení Občanského zákoníku § 555 a následující. Stanovisko bude zveřejněno na webu.

Výzkum čtenářů v akademických a vědeckých informačních institucích

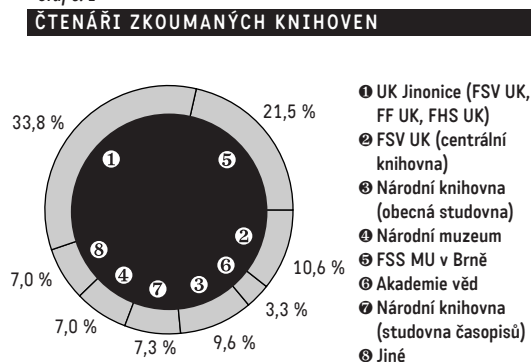
Autorka tohoto textu dokončila v únoru 2008 disertační práci na téma *Výzkum čtenářů jako uživatelů informačních institucí se zaměřením na studující s preferencí odborných textů na Katedře mediálních studií FSV UK. Z této práce čerpá následující článek.*

V letech 1999–2007 působila ve Středisku vědeckých informací na Fakultě sociálních věd, kde se věnovala kromě akvizice a katalogizace společenskovední literatury především elektronickým informačním zdrojům a informační výchově. Stále se zaměřuje na práci s informacemi na FSV UK. V současné době se kromě informační gramotnosti věnuje grantové problematice (v akademické i komerční sféře) a fundraisingovým aktivitám obecně.

Výzkum čtenářů jako uživatelů informačních institucí se zaměřením na studenty s preferencí odborných textů není reprezentativním výzkumem čtenářství v ČR. Je zaměřený specificky, a to s ohledem na zkoumané instituce, jejich uživatele a především zvolenou metodologii výzkumu. Čerpá z odborného přístupu ke čtenářství ze tří vědních oborů, kterými jsou mediální a kulturní studia, knihovnictví a informační věda a sociologie.

Cílem toho výzkumu bylo zmapovat problematiku čtenářství ve vybraných informačních institucích podle konkrétního čtenářského typu, potřeby a způsobu práce s tištěnými médii. Následně pak podle toho charakterizovat současnou profilaci čtenáře periodických a neperiodických médií se zaměřením na odborný typ textu. Výzkum byl zaměřený na čtenářské chování a jednání uživatelů akademických a vědeckých informačních institucí. Snažil se tedy analyzovat strukturované publikum, které je vymezeno lokalitou, institucí a typem médií.

Graf č. 1

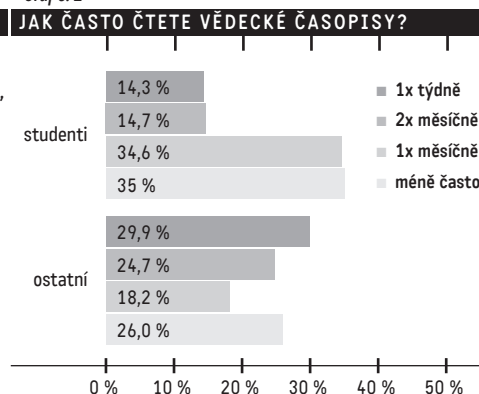

Dále zkoumal rozdílnost v používání vybraných mediálních typů a vycházel z principů mediální teorie užítí a uspokojení. Rovněž analyzoval čtenářskou aktivitu recipientů. Zaměřoval se na recepci odborných textů ve vybraných, především tištěných typech médií.

Metodika výzkumu

Celkový výzkum čtenářství se skládal z kvalitativního a kvantitativního šetření. Základní část výzkumu byla cíleně prováděna ve vybraných akademických a vědeckých informačních institucích formou dotazníkového šetření, které probíhalo od 1. 5. do 30. 6. 2006. Bylo osloveno celkem 303 respondentů v kvantitativním šetření, 10 respondentů v kvalitativním šetření. Kromě vybraných knihoven byli osloveni informační a akademičtí pracovníci daných institucí – jednalo se o Národní knihovnu – studovnu časopisů, knihovnu Akademie věd, knihovny FSV UK a FF UK, knihovny Národního muzea a knihovnu FSS MU v Brně (viz graf č. 1).

Graf č. 2

Cílovou skupinou výzkumu byli uživatelé informačních institucí v roli čtenářů knih, novin, časopisů a uživatelů internetu.

V centru zkoumaných médií byly vybrané typy: vědecké publikace, vědecké časopisy, doplňkově elektronická média – elektronické databáze, elektronické verze tiskovin a internet obecně.

Tento výzkum byl zaměřen především na studenty, kteří jsou specifickou čtenářskou skupinou a vykazují specifické čtenářské návyky.

V kvalitativní části výzkumu se jednalo o strukturovaný, hloubkový rozhovor s otevřenými otázkami, který probíhal s respondenty vybranými na základě vzorku kvantitativního výzkumu.

Tento typ rozhovoru se snažil vzít v úvahu individuální rozdíly respondentů vzhledem k jejich zkušenostem, vzdělání a věku. Okruh zkoumání byl zaměřen převážně na metodiku práce s odborným textem (např. aktivní práce s odborným textem, kritéria výběru odborného textu, srozumitelnost a kritičnost k odbornému textu, důvěryhodnost a ověřitelnost zdroje atd.).

Stěžejní otázky výzkumu

- Čtenost odborných publikací (kvantita a frekvence četby, jak často čtete...), preference tištěných nebo elektronických verzí novin a časopisů (preferujete spíše...), vědeckých časopisů, využití internetu obecně a elektronických databází.
- Názory na efektivnost jednotlivých informačních zdrojů, názory na budoucnost tištěných a elektronických médií.
- Způsoby práce s odborným textem (metodická část).
- Rozdíly v použití jednotlivých typů dokumentů podle vybraných sociodemografických ukazatelů (tj. ve vztahu k věku, zaměstnání, vzdělání a pohlaví respondentů).
- Vědecké časopisy, jejich využívání a role ve vztahu k ostatním typům informačních zdrojů.
- Rozdíly mezi dvěma největšími skupinami respondentů – uživateli knihovny Společenských věd v Jinonicích v Praze a uživateli knihovny FSS MU v Brně.
- Rozdíly mezi respondenty humanitního zaměření a respondenty jiných oborů.

Jelikož byl tento výzkum velice rozsáhlý a věnoval se mnoha aspektům čtenářského chování, uvádíme pouze jeho dílčí a vybrané výsledky.

Vědecké časopisy

S ohledem na zaměstnání čte nejvíce studentů, zaměstnanců ve veřejné správě i v soukromém sektoru vědecké časopisy déle než 30 minut, u akademických pracovníků je největší procento těch, kteří je čtou déle než hodinu.

Největší skupinu čtenářů všech zkoumaných věkových skupin tvoří ti, kteří čtou vědecké časopisy méně než 20 minut.

Procentuálně největší skupinou studentů jsou ti, kteří čtou vědecké časopisy méně často, tedy méně než jednou za měsíc, o necelé procento méně tvoří ti, kteří čtou vědecké časopisy jedenkrát měsíčně. Rozdíl je u „nestudentů“, kteří čtou nejvíce vědecké časopisy jedenkrát týdně, ale jen o trochu menší počet jich čte méně než jednou měsíčně (viz graf č. 2).

Mladí do 25 let využívají vědecké časopisy nejčastěji jako doplňkový zdroj svého zájmu.

Větší skupinu tvoří respondenti starší 25 let, kteří využívají vědecké časopisy jako hlavní zdroj zájmu. Informace obsažené ve vědeckém časopise jsou podle mladších respondentů obsažené rovněž ve vědeckých publikacích, nejsou tedy pro ně jedinečným zdrojem.

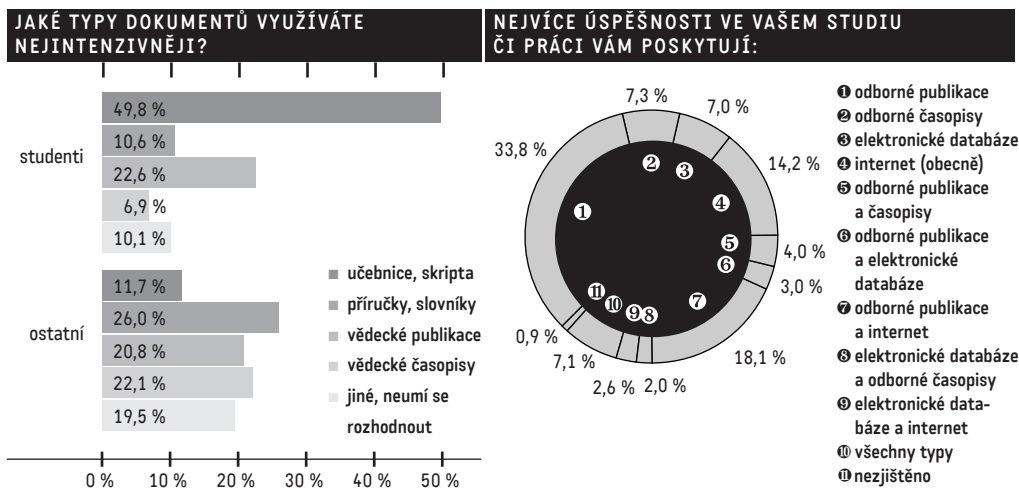
Odborná literatura

Extenzivními čtenáři odborné literatury jsou především studenti. Ti ve výzkumu vykazovali stabilní odpovědi, na rozdíl od ostatních skupin, ať už z hlediska věku, zaměstnání, vzdělání nebo pohlaví.

Většina studentů vnímá odbornou literaturu jako hlavní zdroj zájmu. U ostatních zaměstnaných je odborná literatura rovněž primárním zdrojem, ovšem velké procento je tvořeno těmi, kteří považují odbornou literaturu spíše jako doplňkový informační zdroj.

Četba vědeckých publikací u studentů a ostatních trvá nejčastěji déle než hodinu, další velké procento vykazuje u zaměstnaných četba déle než 30 minut, u studentů ovšem méně než 20 minut.

Studenti nejvíce používají učebnice a skripta, následují odborné publikace, poté příručková literatura a na posledním místě se umístily vě-

Graf č. 3

Graf č. 4

decké časopisy. „Nestudenti“ nejvíce využívají příručkovou literaturu a vědecké časopisy.

Z pohledu věku je u skupiny do 25 let nejvýrazněji využíváno učebnic a skript. U respondentů starších 25 let je procentuálně více rozšířena skupina těch, kteří využívají učebnice, skripta a odborné publikace (viz graf č. 3).

Účelem vyhledání odborné literatury i odborných časopisů je u více než poloviny dotázaných splnění konkrétního úkolu při studiu. Druhou skupinu respondentů, (i když relativně menší), tvoří u obou typů dokumentů ti, jejichž motivem vyhledávání je vlastní zájem. Kombinaci studijních i pracovních důvodů a zároveň vlastního zájmu preferují obě skupiny respondentů u odborné literatury.

Rozdíl mezi studenty a zaměstnanými

Studenti jsou specifickou čtenářskou skupinou a vykazují specifické čtenářské návyky. Studenti preferují učebnice a skripta, ale zaměstnaní spíše příručkovou literaturu, vědecké publikace a časopisy. Studenti také mnohem více při práci s odborným textem tento text parafrázuji (spíše než ho cituji).

Rozdíl mezi intenzitou používání jednotlivých typů dokumentů se projevují i ve způsobu citování nebo parafrázování odborného obsahu obsaženého v těchto dokumentech. Ti, kteří používají učebnice a skripta méně často, odborný text spíše citují. Ti, co jej používají nejčastěji, spíše parafrázuji.

Způsob práce s odborným textem tedy dokazuje, že správné používání citačního aparátu nebo vědecké práce s textem je přirozeně vlastní akademickým pracovníkům. Studenti především parafrázuji, to znamená i ve srovnání s otázkami na citování v kvalitativním výzkumu, že nemají potřebu, návyk či zkušenost s analytější prací s odborným textem.

Elektronické databáze

U všech zkoumaných sociodemografických skupin bylo potvrzeno občasné využívání elektronických databází. Zajímavé bylo zjištění, že respondenti ve věku 26 let a starší využívají databáze častěji než skupina ve věku 20–25 let. VŠ studenti často elektronické databáze nevyužívají, ale u akademických pracovníků a zaměstnanců ve státní správě je používání časté.

Tištěné a elektronické informační zdroje

I přes výrazný vliv internetu a elektronických médií bylo potvrzeno, že respondenti stále nejvíce upřednostňují tištěné verze novin i časopisů před on-line verzemi a projevují větší sklon k četbě tištěných médií před elektronickými.

Za neefektivnější zdroj pro svou práci a studium považují respondenti tištěné odborné publikace. Dalším zdrojem byla kombinace odborných publikací a internetu. Potvrdila se hypotéza, že kniha je stále vnímána jako tradiční mediální typ, jako klasické tištěné médium,

kteří se i dnes používá nejčastěji. Respondenti, kteří intenzivněji pracují s odbornými zdroji, ale preferují vědecké časopisy především pro jejich aktuálnost v daném oboru (viz graf č. 4).

Průměrný čtenář výzkumu

Pokud lze vycházet z výzkumného vzorku s největším procentuálním zaměřením, je průměrným čtenářem student ve věku 20–25 let s tradičním přístupem k tištěným médiím. Preferuje odborné publikace a největší prioritou je pro něj využití učebnic a skript. K odborné literatuře obecně přistupuje utilitárně, za konkrétním účelem. Věřící, že i v budoucnosti mají tištěná média šanci na přežití. Preferuje tištěné verze u novin i časopisů.

Ve vztahu k vědeckým časopisům je spíše příležitostným čtenářem, bere je jako doplňkový informační zdroj. Elektronické databáze používá rovněž jako občasný zdroj svého odborného zájmu. Motivem čtení tohoto uživatele je především splnění konkrétního úkolu při studiu nebo práci.

Jedná se tedy o racionální čtenářský typ, který uspokojuje potřebu informovanosti a potřebu získání vědomostí, kterého motivují potvrzovací a instrumentální účinky četby. Knihovnu navštěvuje nejvíce dva až třikrát týdně a k odborné literatuře obecně přistupuje za konkrétním účelem.

Především v kvalitativní části výzkumu byla zkoumána čtenářská kompetence respondentů.

Kompetentní čtení je základním předpokladem pro všechny způsoby získávání informací a zpracovávání znalostí. Kromě individuální čtenářské kompetence jako relevantního kritéria pro práci s odborným textem (což se týká volby média, konkrétního obsahu, jeho porozumění a následné interpretace) má velký vliv na čtenářskou recepci odborných textů i řada dalších faktorů. Tím je především autorita (instituce, doporučení profesora, nadřízeného atd.), obor (studovaný nebo vystudovaný) a oborové zaměření recipienta. Podstatná je rovněž úroveň vzdělání a stupeň mediální a informační gramotnosti čtenáře. V neposlední řadě má vliv otázka tradice, zvyku a dosavadních čtenářských návyků získaných na základě zkušeností.

Závěr

Výzkum potvrdil, že čtenářské chování je tedy stále determinováno věkem, vzděláním a typem zaměstnání. Problematika čtenářství je v současnosti relevantním tématem, jenž se prolíná mnoha odbornými směry zaměřujícími se na recepci čtenáře, kvantitativní zkoumání čtení, výzkum publika apod.

Zde prezentovaný výzkum se snažil o komplexitu tohoto problému od kvantitativních proměnných přes metodiku čtení textu až po kvalitativní okruhy zkoumání (např. názorové ukazatele na tištěná a elektronická média, jejich relevanci, současnou pozici a budoucnost).

IRENA PRÁZOVÁ > irena.prazova@centrum.cz

Kamarádka knihovna podruhé

Začátek školního roku znamená vždycky v knihovnách spoustu práce pro „děckaře“. Letos o to více, že opět začíná soutěž *Kamarádka knihovna*. Je tu opravdu již druhý ročník – vyhlášen byl v polovině dubna. Více než stovka dětských knihoven (vím, že to není úplně odborný termín, ale zní lidštěji a je kratší), které se nebojí srovnat své výkony s ostatními, se opět rozhodla záužit na titul *Kamarádka*.

Popravdě řečeno kamarádkami jsou dětem snad všechny veřejné knihovny. Některé z nich však vědí, že je výhodné společným úsilím dávat o sobě vědět dětem, zřizovatelům i médiím, že prostě ve společném postupu je síla. A zajímá je také, jak je vnímají jejich uživatelé – děti.

Některé z nich si soutěž vyzkoušely před dvěma lety a účastní se i dalšího ročníku, přibyla však řada

nových a někdo to po prvním neúspěchu vzdal, jak už to tak bývá. V soutěži se setkávají knihovny z malých obcí (Hřibojedy, Modřice...), menších měst (Nová Včelnice, Kamenice nad Lipou, Rtyně v Podkrkonoší, Horažďovice, Nová Role...), měst střední velikosti (Uherské Hradiště, Beroun, Tábor...), velkých (Chomutov, Most...), krajských (Zlín, Hradec Králové, Brno, Olomouc...) a své zastoupení má také hlavní město a největší veřejná knihovna – Městská knihovna v Praze. Konkurence je tedy velká a soutěž bude jistě napínavá.

Počátkem září začaly knihovny nabízet dětem desetitisíce vysvědčení, aby se dozvěděly, jak je děti hodnotí; jak se jim líbí prostředí knihovny, fond, kvalita a množství počítačů, jak děti hodnotí knihovnice a knihovníky... Uvidíme, bude-li překonán minulý ročník, kdy známkovalo téměř 20 000 dětí. Dětem připravil i letos odměny generální partner soutěže, jímž je (také podruhé) firma 3M Česko (http://solutions.3m.com/wps/portal/3M/cs_CZ/EU/Country).

Zástitu nad soutěží převzalo Ministerstvo kultury ČR, odbornou garanci má Národní knihovna ČR, novým mediálním partnerem tohoto ročníku soutěže je časopis *Rodiče* – <http://www.rodice.com/> a patronem soutěže je herec, režisér a spisovatel Arnošt Goldflam. Že soutěž pořádá SKIP a jeho Klub dětských knihoven (KDK), asi není třeba připomínat.

Na výsledky si budeme muset počkat až do 1. června 2009. Do té doby budou intenzivně pracovat „exceloví přeborníci“, kteří musí vždy utřídit data, přidělit váhové koeficienty a vypočítané bodové hodnocení, ale také vedení KDK, jež hodnotí a vybírá nejzajímavější vysvědčení, a především porota, kterou čeká nelehký úkol – vybrat z desítky nejúspěšnějších definitivního vítěze.

O průběhu soutěže a dílčích výsledcích se budete dozvídat na adrese www.kamaradk knihovna.cz. Už dnes zde ale můžete zavzpomínat na první ročník.

ZLATA HOUŠKOVÁ
➤ Zlata.Houskova@nkp.cz

Je profese knihovníka úplně zastaralá?

8.

33 DŮVODŮ PROČ JSOU KNIHOVNY A KNIHOVNÍCI STÁLE MIMOŘÁDNĚ DŮLEŽITÍ

22. Na rozdíl od moderátorů WWW knihovníci musí sklenout oblouk nad knihovnami a internetem

Knihovny už nepochybně nejsou ani prvopočátkem ani koncem celého vědeckého výzkumu.

Internet efektivně přetahuje studenty, odlákává je z knihoven a odhaluje hojnost informací zvláště tomu, kdo je vybaven nástroji k jejich vyhledávání. Možnost splnění snu o odstranění prostředníka je tu. Ale za jakou cenu?

Gramotnost v souvislosti s médii není ani zdaleka univerzálním jevem. Kdo bude učit této gramotnosti? Mnozí tvrdí, že knihovníci jsou nejlépe připraveni učit občany pohybu ve webovém prostředí. Moderátoři orientovaní na WWW se zabývají především prostředím, na

které dohlížejí a již méně vyučováním „laiků“ potřebným dovednostem. Učitelé a profesori na univerzitách jsou zaměstnáni svými studijními a vědeckými obory a specializacemi. Knihovníci musí být tudíž těmi, kteří přistoupí k problematice internetu, aby učinili informace snáze přístupnými.

23. Internet je chaos

Jak praví jedna webová stránka, která mluví ve prospěch knihoven – „Internet se v mnoha ohledech podobá knihovně. Nicméně knihovna poskytuje jasně identifikovatelný, standardizovaný soubor snadno vyhledatelných zdrojů.“

Přes malinko bojovnou povahu uvedeného citátu je jeho tvrzení v podstatě správné. Navzdory všem zlepšením v oblasti vyhledávacích technologií a vytváření komplexních stran, jako je např. Wikipedie, je internet stále v mnoha ohledech volná tribuna, všem přístupná aréna. Ne že by to byla zas tak zlá věc. Oceány informací, nejistota a spontaneita WWW mo-

hou poskytnout vzrušující, obohacující zážitek. Ale musíte-li omezit vyhledávání na logicky indexované zdroje, které byly publikovány a pak posouzeny odborným personálem, pak je knihovna ta nejlepší volba.

24. Internet je předmětem manipulace

Pro uživatele je důležité, aby měli na mysli různá omezení Googlu. V mnoha případech je tento rešeršní gigant úspěšný v servírování kvalitních informací. V mnoha případech však také neuspěje.

Pro mnoho publikací je mimořádně těžké proniknout do katalogů knihoven. V případě

knih, časopisů a ostatních zdrojů musí jít o významné dokumenty resp. publikační činy. Není-li tomu tak, prostě se tam nedostanou.

Navíc ekonomický stimul k manipulaci se sbírkami knihovny je mnohem menší než na internetu. Google sám je zatím ve fázi neuvěřitelných příjmů, které mu plynou z on-line inzerce, nehledě na to, že i mnoho jiných zájemců se staví do fronty na kousek z internetového koláče. Ale knihovny jednoduše nestojí tváří v tvář tomuto tlaku. Jejich způsob poskytování informací tudíž bude z podstaty méně ovlivněn obchodními zájmy.

WILLIAM SHERMAN
➤ přeložil MIROSLAV RESSLER

JAK NA TO

KATEŘINA SLUŠNÁ, advokátka ➤ COUNSEL, Koutná&Slušná, advokátní kancelář v.o.s.

ZÁKONÍK JE TAKÉ KNIHA

JAK POSTUPOVAT PŘI POUŽÍVÁNÍ TV, ROZHLASU ČI DVD V KNIHOVNÁCH?

V dnešním článku se zaměříme na používání televize, rozhlasu či přehrávání filmů z DVD v knihovnách. Zdálo by se, že odpověď na výše položenou otázku bude snadná a jednoznačná, opak je však pravdou. Problematika licenčních oprávnění, která je nutné získat k veřejné produkci autorských děl, jež nota bene spadají pod ochranu některého z kolektivních správců autorských práv, umožila již nejednoho právníka. Tedy, abych předchozí větu upřesnila, pokud jde o odpověď zahrnující právní pozadí celé věci.

Odpověď týkající se pouze praktických dopadů stávající právní úpravy je až nečekaně prostá, ale realizace pak administrativně náročnější. Proto dnes vážené čtenáře nezahrnu balastem právní teorie týkající se autorského práva, ale pokusím se orientovat na praktickou část celé věci, tedy kýžený výsledek a zcela netradičně se budu zabývat toliko odpovědí.

Chce-li provozovatel knihovny používat v knihovně TV, rádio či DVD přehrávač, vždy musí nejprve řádně zakoupit příslušný přístroj a v případě roz-

hlasu a TV za takový přístroj zaplatit jako jejich vlastník (subjekt, který má příslušné přístroje inventarizované v majetku, obvykle zřizovatel) příslušný poplatek podle zák. č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích a o změně některých zákonů, a to provozovateli příslušného vysílání.

Následně pak provozovatel knihovny musí uzavřít licenční smlouvu s kolektivními správci. Nejznámějším z nich je OSA – Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním, o. s., a také zaplatit tzv. autorskou odměnu. Příslušný sazebník a pokyny lze nalézt na http://www.osa.cz/upload/sazebnik_r_2008.pdf. Také znění licenční smlouvy je dostupné na stránkách OSA www.osa.cz.

Dalším kolektivním správcem, s nímž musí provozovatel uzavřít licenční smlouvu stejně jako s OSA, je INTERGRAM, nezávislá společnost výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů o. s., která vykonává kolektivní správu uvedených subjektů. Sazebník odměn naleznete na http://www.intergram.cz/file_ke_sta

zeni/1197448141.pdf. Další informace a příslušné formuláře naleznete na www.intergram.cz.

Jinými kolektivními správci, s nimiž bude v jednotlivých případech nutné uzavřít licenční smlouvu, mohou být podle okolností (např. kabelový přenos, určitá konkrétní díla aj.) DILIA, divadelní, literární, audiovizuální agentura www.dilia.cz, Ochranná organizace autorská – sdružení autorů děl výtvarného umění, architektury a obrazové složky audiovizuálních děl (OOA-S) www.oaas.cz nebo OAZA (Ochranná asociace zvukařů – autorů) www.oaza.eu.

Abych vážené čtenáře neodbyla jen suchým sdělením, kdože uzavírá smlouvu na druhé straně, dovoluji si pár informací k nejznámějšímu kolektivnímu správci. OSA byl založen již v roce 1919 českými skladateli, textaři a hudebními nakladateli. Ochranný svaz autorský je občanským sdružením zastupujícím více než 5800 skladatelů, textařů, hudebních nakladatelů a dědiců autorských práv a na základě recipročních smluv s partnerskými organizacemi zastupuje až milion zahraničních autorů. Pro zajímavost uvádím, že repertoár OSA tvoří více než 285 000 skladeb. Hlavní činnosti

OSA je kolektivní správa autorských práv k hudebním dílům a zhudebněným textům. Jde zejména o udělování souhlasu k užití děl, výběr a výplaty autorských odměn autorům, dědicům a hudebním nakladatelům. Nad rámec informací, které zjistíte prostudováním jeho webových stránek, musím kriticky doplnit, že jsem se ze strany jeho zaměstnanců setkala vždy se vstřícným jednáním, takže se neobávejte je kontaktovat, jistě budou velmi ochotní pomoci a poradit.

Pokud jde pak o přehrávání filmů prostřednictvím DVD přehrávačů, videí apod., je nutné akcentovat, že úhradou autorské odměny kolektivním správcům jsou pokryty pouze dílčí složky takového snímku. Dále proto musí provozovatel kontaktovat osobu, která je oprávněna poskytnout licenci i k obrazové složce filmu. Takovou osobou bývá obvykle distributor příslušného filmu, s nímž pak bude nutné projednat uzavření licenční smlouvy a uhrazení odměny za produkci filmu jako takového. Ne vždy je to však možné, neboť na některé filmy poskytují distributoři výhradní práva např. jen určitým subjektům.

Vybrané překlady z finské literatury v posledních dvaceti letech

Finská literatura má v českých překladech tradici sahající do druhé poloviny 19. století. Jak už bylo mnohokrát řečeno, za skutečný počátek česko-finských literárních vztahů lze považovat první vydání *Kalevaly* **Eliase Lönnrota** (1802–1884), které v letech 1894–1895 nakonec vlastním nákladem vydal sám překladatel tohoto monumentálního díla, známý český spisovatel Josef Holecěk (1853–1929). Je obdivuhodné, že se Holecěk naučil finštině právě a jedině s cílem tuto knihu přeložit a zpřístupnit ji tak českým čtenářům. Tento překlad, mimochodem i dnes po více než 110 letech od prvního vydání stále srozumitelný a čtivý, tak položil základ, na nějž navazují další generace překladatelů.

Paradoxně největší rozmach překladů z finštiny nastal v době okupace Československa fa-

šistickým Německem, kdy se Finsko jako spojenec Německa stalo jednou z mála povolených oblastí zájmu. V letech 1939–1945 tak vyšlo třikrát více překladů než za celou dobu trvání první republiky. Nejvýznamnější místo mezi autory tohoto období zaujímá jediný finský laureát Nobelovy ceny za literaturu **Frans Eemil Sillanpää** (1888–1964), ale vydávala se i klasická díla finské literatury jako např. *Sedm bratří Aleksise Kiviho* (1834–1872) či realistické romány **Juhaniho Aha** (1861–1921).

Po změně politicko-společenské situace v r. 1945 a zejména pak po r. 1948 zájem o finskou literaturu prudce poklesl a bylo vydáno jen několik prosocialistických děl. Důležitým mezníkem byl rok 1965, kdy vycházejí v českých překladech dvě stěžejní díla finské poválečné literatury od dvou autorů, které je možné

považovat za vzájemné protipóly. Jednak je to realistický a antimilitaristický válečný román *Neznámý voják*, jehož autorem je **Väinö Linna** (1920–1992). Vývoj událostí tzv. pokračovací války (1941–1944) sleduje autor na osudech kulometné roty složené z mužů z nejrůznějších koutů Finska, kteří zastupují i různé společenské vrstvy. Druhým ze zmiňovaných děl je *Egyptán Sinuhet*, historický román zasazený do prostředí starověkého Egypta, který napsal **Mika Waltari** (1908–1979). Fascinace osudem jedince, který se ocitne na rozhraní historických epoch, a rozpor mezi idealismem a materialismem i varování před utopiemi jsou témata, jež se táhnou všemi dalšími autorovými historickými romány. Není bez zajímavosti, že podobně jako Holecěk, i Marta Hellmuthová, autorka překladu Sinuheta a později na dlouhou dobu Waltariho „dvorní“ překladatelka, se finsky naučila proto, aby mohla toto dílo zprostředkovat české čtenářské obci přímo z originálu. Waltariho *Egyptán Sinuhet* se tehdy trefil do nálady v naší společnosti a pro mnoho lidí se stal zásadní knihou, kterou stále ještě často uvádějí v nejrůznějších žebříčcích a antechách.

Po roce 1989 se situace opět radikálně změnila. Nové tržní podmínky začaly zásadně ovlivňovat i ediční politiku a prodejnost knih se pochopitelně ocitla na prvním místě. Přesto finská literatura nezapadla a nadále se i díky poměrně silné překladatelské generaci (uvedme alespoň jména jako M. Hejkalová, V. Parente-Čapková, V. Piskoř, J. P. Velkoborský aj.) a některým odvážnějším nakladatelstvím (např. Hejkal, Havran, One Woman Press či dybbuk) daří přinášet nová, inspirující díla současné finské literatury.

Nejpopulárnějším finským autorem u nás je stále jednoznačně **Mika Waltari**, spisovatel velmi širokého žánrového rozpětí, jehož díla vycházela a nadále vycházejí ve vysokých nákladech. Byly přeloženy nejen jeho historické románové fresky – kromě už zmiňovaného *Egyptána Sinuheta* je to např. „deník o dobývání Cařihradu“ česky pod názvem *Pád Cařihradu* (nejnověji 2003), dvojromán *Krvavá lázeň a Štátní hvězda* (č. 2002) odehrávající se v 16. století nebo román o zrodu křesťanství

Jeho království (nejnověji 2005), ale i třeba pozoruhodný záznam cesty poválečnou Evropou *Cesta do Istanbulu* (č. 2003) či psychologické novely ze 30. let 20. století (*Cizinec přichází*, nový překlad 2005, *Dohra*, č. 2006 či *Plavovláška*, nejnověji 2003). Waltari psal také netradiční pohádky (česky vyšly dva svazky s názvy *Čínská kočka a jiné pohádky* a *Bílý slon*), detektivní příběhy, jejichž hrdinou je helsinský komisař Palmu (poslední vydání z r. 2003), i divadelní hry. Vloni vyšla také průkopnická biografie tohoto autora (*Fin Mika Waltari*); její autorkou je překladatelka **Markéta Hejkalová** a přináší v ní mozaiku spisovatelových osudů na pozadí historických událostí a také celou řadu ukázek z Waltariho dosud nepreložených děl.

Ale finská literatura samozřejmě není jen Waltari, ačkoliv to je autor u nás rozhodně nejznámější. Období posledních dvaceti let zahájil odeonský svazek *Pět finských novel* (1988), v němž se sešly prózy dvou autorek a tří autorů tehdy střední generace (**Eeva Kilpi**, **Eila Penanen**, **Pentti Huovinen**, **Veikko Huovinen** a **Veijo Meri**). V tomto reprezentativním výběru z finské poválečné prózy lze vysledovat jisté společné rysy, jakými jsou blízký vztah k přírodě či jemný humor, přesto jsou to novely tematicky i stylisticky značně různorodé.

V r. 1992 vyšla česky prvotina **Anji Kauranen** (*1954) *Byla tady Soňa O.*, která otevřeně líčí sexuální život a dobrodružství mladé ženy na pozadí politické atmosféry 70. let, kdy byl univerzitní život ve Finsku silně pod vlivem levicového radikalismu, což je konfrontováno s osudy hrdinčiny rodiny, která do Finska přišla z Karélie, území zabraného po druhé světové válce Sovětským svazem. O devět let později vyšel u nás stejné autorce, tentokrát už pod jménem **Anja Snellman**, román *Čas dotyků* – příběh o hledání vztahu mezi dcerou a její umírající matkou a o tom, jak málo toho o svých rodičích většinou víme.

Počátkem 90. let se českým čtenářům připomenul **Timo K. Mukka** (1944–1973), jehož proslavil zejména baladický román z drsného Severu nazvaný *Země je hříšná píseň* (č. 1980

a 1993), v němž je velmi otevřeně až naturalisticky zobrazen život v malé laponské vesnici: vesnická komunita zde existuje v jakémsi bezčasí a rytmus života zcela závisí na střídání ročních období. Popis praktik, které na Severu používají náboženské sekty, a sexuální probouzení hlavní hrdinky románu byly dobové kritice trnem v oku. Ve stejném svazku vyšel i překlad Mukkova románu *Píseň o dětech Sipirje*.

Krátké, syrově naturalistické, někdy absurdní a vždy nečekaně vypočítané jsou povídky prozačky a výtvarnice **Rosy Liksom** (*1958), v nichž mistrně (a často parodicky) využívá nejrůznější vypravěčské postupy. Autorka pochází z Laponska a přestože se dějiště jejich povídek na Laponsko nijak neomezuje, bývá označována za jakousi nástupkyni Timo K. Mukky v zobrazování a zároveň boření mýtů o tomto kraji. Její povídky vyšly česky ve sboru *Prázdné cesty* v r. 1997.

Fantaskní román **Johanny Sinisalo** (*1958) *Ne před slunce západem* (č. 2003) se pohybuje na úzké hranici mezi fikcí a realitou. A na hranici mezi fikcí a realitou se pohybuje i sama základní dějová linka. Příběh mladého reklamního fotografa Mikaela, který se ujme opuštěného a nemocného trolliho mláděte, čímž se jeho život od základu změní, je vlastně docela uvěřitelný, dokud si nepoložíme otázku, zda trollové existují. Autorka se zamýšlí nad vztahem společnosti k menšinám a jinakosti, městské civilizace k divoké přírodě a zvláště nad tím, zda má člověk vůbec právo vlastnit jiného člověka nebo jakéhokoliv živého tvora.

Také **Leena Krohn** (*1947) bývá někdy řazena mezi autory fantaskní literatury s ekologickou tematikou, někdy se v jejím případě

mluví přímo o finské verzi magického realismu. Knižně česky zatím vyšel pouze román *Durman* (2004), v němž hlavní hrdinka pracuje jako redaktorka časopisu pro paranormální jevy a díky tomu se seznamuje s pestrými postavami, které takového jevy

zkoumají či samy propagují. Ale ve své výstřednosti se nakonec žádný z těchto lidí neliší od nás ostatních: i oni hledají známky, obrazy, rysy či důkazy, jež vypovídají o lhostejnosti vesmíru. Neboť jak praví podtitul knihy: *pravda je klam, který každý vidí*.

Na přelomu 20. a 21. století ve Finsku dozrála silná generace mužských spisovatelů (někdy se hovoří o jakési reakci na mohutnou vlnu spisovatelek v 80. a 90. letech 20. století nebo dokonce o obraně mužů) a jejich díla záhy pronikla i za hranice země. Momentálně nejpopulárnějším z nich je jistě básník, prozaik, dramatik a autor knih pro děti **Kari Hotakainen** (*1957). Jeho průlomovým dílem se stal román *Na domácí frontě* (č. 2006), za nějž obdržel jak nejprestižnější finskou literární cenu Finlandia (2002), tak také cenu Severské rady za literaturu (2004). Tragikomický příběh rozpadu jedné rodiny, kterou se hlavní hrdina pokouší zachránit pomocí koupi vysněného domku, oslovil čtenáře již ve více než patnácti zemích. Hotakainen s nadhledem pohlíží na naši dobu a zejména na tradiční mužskou roli, jeho humor místy mrazí, místy dojmá, ani v próze nezapře své lyrické kořeny a dokonalý smysl pro detail. Avšak autorova společenská satira je nelitostná a zesměšňuje jak majitele nemovitostí, tak i lživost světa obchodu s realitami.

V r. 2007 u nás vyšel intimnější Hotakainenův román *Chrám svatého Izáka*, jenž se prostřednictvím zkoumání složitého vztahu otce a syna vyjadřuje k zásadním tématům, jako jsou stáří, víra a Rusko; již v r. 1999 vyšel česky Hotakainenův svérázný polofiktivní životopis populárního komika němé éry **Buster Keaton**. *Život a činy*.

Rovněž **Juha Seppälä** (*1956) řeší v románu *Švihadlo* (č. 1996) rodinné vztahy z pohledu mužského hrdiny, vyznění jeho díla je ovšem daleko tragičtější než u Hotakainena. Mladý učitel hudby, který přijde o práci, se stále více propadá do zoufalství a pasivity a jedinou blízkou osobou mu je jeho dcer-

ka. V r. 2003 vyšly také mistrné povídky téhož autora – pod ironickým názvem *Velké příběhy* se skrývají životní osudy „obyčejných“, převážně mužských hrdinů, do jejichž životů nahledneme ve zdánlivě obyčejných a přitom mezních situacích. Manželská krize, smrt v rodině či problémy v zaměstnání jsou situace, s nimiž se v nějaké míře setkal snad každý. A právě proto jsou to příběhy velmi uvěřitelné. Seppälä ovšem nehledá, a tudíž ani nenabízí řešení zmiňovaných problémů. Stejnou rychlostí, jakou do života jednotlivých hrdinů vpadne, z něj také náhle a nepozorován odchází. Život jde dál a vlastně se nic nestalo.

Hannu Raittila (*1956), další představitel maskulinní prózy, šel v románu *Canal Grande* (č. 2004) pro inspiraci až do Benátek. Jedná se o svéráznou alegorii rozkladu stáleté západní kultury, potápějící se spolu s městem do vod Jaderského moře, a zároveň vyprávění o Finsku a Finech, o jejich chybějících dějinách a technologickém rozmachu řízeném gigantem jménem Nokia. Finský tým se má pokusit zachránit toto město od nevyhnutelného zaplavení vodou. Jedním z hlavních motivů románu je střet protestantského severu a katolického jihu, tedy kultur, které se v řadě zásadních věcí prostě shodnout mohou jen stěží. Chápání času, oficiální a neoficiální rovinu či slibů a dohodnutých termínů je u obou natolik odlišné, že vytvářejí naprosto neřešitelné situace.

V Hotakainenových i Raittilových prózách se prolínají modernistické i postmodernistické prvky, Seppälä se více přidržuje modernistické poetiky a postmodernistické vlivy se u něj projevují jen okrajově.

Asko Sahlberg (*1964), prozaik mladší generace, vystřídal před tím, než se stal spisovatelem, celou řadu profesí. Nakonec se usadil ve švédském Göteborgu, kde, jak sám tvrdí, získal od finštiny odstup a více volnosti na psaní. V novele *Pírko* (č. 2005) popisuje události jednoho ústavního dne z pohledu mentálně postiže-

ného hrdiny. Autor zde učinil zajímavý jazykový experiment – rozhodl se vstoupit do hlavy mentálně postiženého člověka a popisovat události z jeho perspektivy. O dva roky později vyšla česky další Sahlbergova novela *Styk*, v níž se autor vrací do Helsinek v období vrcholící pokračovací války. Uprostřed bombardování se zde odehrává křehký příběh náhodného setkání muže a ženy, kteří se snaží překonat tíživou samotu.

Záslužným nakladatelským počinem bylo v r. 1998 vydání antologie současné finské poezie *Má tvář v jazyce*, kterou uspořádala a přeložila V. Parente-Čapková. Antologie představuje pouze určitou část finské literární scény 90. let 20. století, již spojuje intelektuální zázemí a spolupráce na literárním časopise Nuori Voima (Mladá síla), přesto tito mladí básníci a básničky reprezentují pestré palety koncepcí jazyka i psaní poezie.

Nejpřekládanějším finským autorem současnosti je ovšem **Arto Paasilinna** (*1942), jehož humoristické romány jsou zabydleny desítkami postav nejrůznějších profesí, společenských vrstev i přesvědčení. Odehrávají se většinou v autorově rodném Laponsku a v mnohdy absurdní nadsázce se vyjadřují k nejrozličnějším aktuálním tématům. Může to být třeba právo na klidné stáří dle vlastních představ (*Stará dáma vaří jed*, č. 2005), rostoucí statistiky počtu sebevražd (*Autobus sebevražd*, č. 2006) či touha po svobodné seberealizaci, která je vlastní většině jeho svérázných hrdinů. Ve svém asi nejslavnějším díle, pikareskním románu s ekologickým poselstvím nazvaném

Zajícův rok (č. 2004), zpracovává Paasilinna téma pocitu vykořeněnosti finského muže a jeho touhy po návratu k přírodě. Česky zatím vyšlo celkem šest Paasilinnových knih, což je jen zlomek autorova dosavadního díla.

Humoristický je i román **Daniela Katze** (*1938) *Když dědeček lyžoval do Finska* (č. 1993), v němž nejvýznamnější finský židovský spisovatel líčí tragikomické osudy židovského vojáka ruské carské armády, který volí raději život v zapadlém Finsku než v antisemitismu Rusku.

Nejnoveji se pak o slovo přihlásila i moderní finská detektivka – román *Zasněžená žena*, v němž záhadné zmizení populární psycholožky řeší mladá a rázná inspektorka, napsala **Leena Lehtolainen** (*1964), která ve své vlasti patří momentálně k nejúspěšnějším autorům tohoto žánru. Detektivní příběh je jen jakýmsi rámcem sociálně-kritického rozboru finské společnosti a na pozadí vlastního pátrání se tak čtenář dozví i spoustu detailů o stylu života současných Finů.

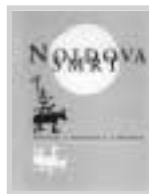

Termínem finská literatura se dnes nejčastěji označuje veškerá literární produkce vznikající na území Finska bez ohledu na etnickou či jazykovou příslušnost autorů, což kromě většinové finskojazyčné zahrnuje i další menšinové literatury, a tak si na závěr dovoluji ještě alespoň krátkou zmínku o několika významných překladech z finskošvédské a sámské literatury z poslední doby.

K neznámějším finskošvédským autorům bezesporu patří průkopnice volného verše, modernistická básnička **Edith Södergran** (1892 až 1923), v jejímž díle najdeme i prvky expresionismu a futurismu – výbor z jejích básní vyšel česky pod názvem *Země, která není* v roce 1987. Tvorbu současných básníků reprezentuje výbor básní *Šťastlivec* (č. 1997) z pera levicově orientovaného **Claese Anderssona** (*1937) a román ve verších *Příběh lásky století* (č. 2000), jehož autorkou je **Märta Tikkanen** (*1935) a který velmi sugestivně líčí nelehké soužití s milovaným mužem-alkoholikem.

Vůbec nepřekladanější finskošvédskou spisovatelkou, a to nejen u nás, je však bezesporu **Tove Jansson** (1914–2001). Série příběhů o obyvatelích muminiho údolí, kterou autorka i sama půvabně ilustrovala, zaznamenala celosvětový úspěch (v překladu L. Štukavce vychází celá série česky od poloviny 70. let 20. století). Skřítky mumini jsou spřízněnci trollů ze skandinávských pohádek, na rozdíl od nich jsou však dobromyslní a klidní a četné obtíže, jimž jsou vystaveni, vždy překonávají s humorem, takže jsou jejich příběhy čtivé pro děti i jejich rodiče. T. Jansson však napsala i řadu knih určených dospělým čtenářům; česky ji vyšla autobiografická próza *Sochařova dcera* (2002).

Moderní sámská literatura je velmi mladá (velký rozkvět zažívá v podstatě až od 70. let 20. století) a na svůj mezinárodní průlom teprve čeká, avšak ústní tradice předávání příběhů, pohádek a písní sahá do dávné minulosti. A právě tyto záznamy ústní lidové slovesnosti už v posledních letech pronikly i k českým čtenářům. Uvedme zde alespoň dva reprezentativní výbory ze sámských pohádek a pověstí: první z nich z pozůstalosti českého etnografa Václava Marka připravil M. Kovář a vyšel pod názvem *Noidova smrt* v r. 2000. O šest let později z norského výboru J. K. Qvigstada uspořádali knihu *O muži, který si koupil svědění* V. a Z. Lyčkovi.

LENKA FÁROVÁ
 > lenka.farova@ff.cuni.cz

DO ČÍSLA přispěli

● **PhDr. Jarmila Burgetová** – SKIP, Praha ● **PhDr. Jaroslav Císař** – Vydavatelství Grand Princ v Praze ● **Mgr. Lenka Fárová, Ph.D.** – Ústav lingvistiky a ugrofinistiky UK v Praze ● **PhDr. Zdeňka Friedlová** – Krajská knihovna Zdeňka Bartoše ve Zlíně ● **Mgr. Zlata Houšková** – Národní knihovna ČR ● **Bc. Michaela Kožíšková** – Krajská knihovna Karlovy Vary ● **PhDr. Antonín K. K. Kudláč** – Praha ● **PhDr. Ladislav Kurka** – Městská knihovna v Praze ● **PhDr. Irena Prázová, Ph.D.** – FSV UK v Praze ● **William Sherman** ● **Mgr. Kateřina Sluňá** – Koutná & Sluňá, advokátní kancelář v.o.s., Praha ● **Mgr. Anna Tkáčová** – překladatelka ze španělštiny, hispanistka, korektorka a novinářka, Praha ● **PhDr. Františka Vrbenská** – Národní knihovna ČR

AMSTERDAM 2008 – SVĚTOVÉ MĚSTO KNIHY A SYMPOZIUM O COPYRIGHTU

Hlavní město Nizozemského království je od 23. dubna (Světový den knihy a autorských práv¹) světovým městem knihy pro rok 2008. Tento prestižní titul uděluje UNESCO od roku 2001, kdy jmenovalo Madrid jako první světové město knihy. Následovala Alexandrie (2002), New Delhi (2003), Antverpy (2004), Montreal (2005), Turín (2006) a Bogotá (2007). Je vhodné připomenout, že k iniciativě UNESCO se připojily tři důležité světové asociace z knižního sektoru, a sice mezinárodní asociace vydavatelů knih (International Publishers Associations – IPA), mezinárodní federace knihovnických spolků a institucí (International Federation of Library Associations and Institutions – IFLA) a mezinárodní federace knihkupců (International Booksellers Federation – IBF). Pro rok 2009 byl vybrán Bejrút a pro rok 2010 Lublaň.²

Třemi hlavními ikonami světového města knihy Amsterdamu 2008 se staly nizozemský filozof 17. století **Baruch Spinoza**, mladičká **Anne Franková**, jejíž „Deník“ obletěl svět, a mezinárodně uznávaná autorka knih pro děti a mládež **Annie M. G. Schmidtová**. Jejich tváře ozdobily vydané plakáty, knižní záložky a další propagační materiály. V pěkně vypravené a veřejně dostupné publikaci *BidBook*³ s mnoha barevnými fotografiemi jsou uvedeny nejen všechny plánované akce (symposia, výstavy, semináře, festivaly, prezentace, předhlídky či animace), ale také základní informace o institucích, které počítáme do knižního sektoru včetně asociací a spolků, které je v Nizozemsku reprezentují.

První velkou akcí, která byla uspořádána v předvečer vyhlášení Amsterdamu světovým městem knihy, bylo mezinárodní sympozium o copyrightu s mnohoznačným a lákavým názvem *Knihy v éře internetu: copyright a budoucnost autorů, nakladatelů a knihoven*. Konalo se ve dnech 21. a 22. dubna 2008 a sešlo se na něm více než 200 autorů, vydavatelů a knihovníků. Z celkového počtu 234

účastníků bylo 56 zahraničních hostů z 23 zemí a ze čtyř kontinentů.

V dvoudenním velice nabitém programu vystoupilo 26 osobností – kromě nizozemských to byli představitelé mezinárodních organizací – WIPO, IFPI, zahraničních autorskoprávních asociací (Jones Hugh ze Spojeného království, z amerických univerzit Paul Goldstein a James Boyle, a také z Německa – v tomto případě šlo o ředitelku Deutsche Nationalbibliothek Elizabeth Niggemann). Zaslouhou organizátorů dostali účastníci sympozia kromě programu také seznam účastníků a osobní charakteristiky všech přednášejících. V průběhu sympozia bylo možno získat informační materiály o nizozemských asociacích, které sympozium pořádaly. Byly jimi Nizozemská asociace nakladatelů (NUV), Nizozemský spolek spisovatelů (VvL), Nizozemská nadace na podporu copyrightu (STAM) a Nizozemské knihovnické fórum (FOBID)⁴. To jediné se účastníkům ke škodě věci nijak neprezentovalo. Dalším nedostatkem sympozia bylo to, že většina přednášejících nedoprovodila svůj projev powerpointovou prezentací, ani nedala účastníkům do ruky písemný materiál. Do dnešního dne (29. 6. 2008) také nebyly na webu zpřístupněny slíbené přednesené příspěvky a celková zpráva o sympoziu.

Program byl rovným dílem rozdělen na tři sekce – autorů, vydavatelů a knihovníků. V zahajovacím dopoledni pozdravila účastníky sympozia Carolien Gehrels, náměstkyně primátora Amsterdamu a po ní promluvil Dimiter Gantchev, úřadující ředitel divize tvůrčího průmyslu, reprezentant Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO).

V odpoledním programu, které bylo věnováno problematice spisovatelů-autorů, vystoupil jako první Ernest Ballin Hirsch, nizozemský ministr spravedlnosti, který nestihl přijít mezi účastníky sympozia dopoledne, jak bylo původně plánováno. Je to velice dynamická osobnost, která se v Nizozemsku problematice copyrightu věnuje dlouhá

Foto Jarmila Burgetová

léta v roli právníka i autora a spisovatele. Poukázal na problémy, které přináší internet, ale podpořil správnost úsilí o digitalizaci sbírek a o zpřístupnění kulturního dědictví. Považuje za nutné příslušným způsobem doplnit evropskou legislativu, což by měla splnit Evropská komise do roku 2010. Autoregulace a legislativní podpora by měly vznikající problémy řešit. Dalšími přednášejícími byli univerzitní profesori z Univerzity v Amsterdamu a ze Stanfordské univerzity v USA.

Dopolední program druhého dne patřil vydavatelům. Také v této části se organizátoři chtěli opřít o zahraniční zkušenosti. Nejprve promluvil britský vydavatel Richard Charkin, pak vystoupila Shira Perlmutter, výkonná místopředsdkyně Mezinárodní federace fonografického průmyslu a poté Dirk Visser, profesor Univerzity v Leidenu. Všichni se odvolávali na problémy, které era internetu vydavatelům přináší. Řešení však nepřinesla ani panelová diskuse na závěr této sekce.

Se zájmem jsem očekávala dopolední program věnovaný knihovnám. Zasedání moderoval Nol Verhagen, předseda komise pro otázky copyrightu v Nizozemském knihovnickém fóru. Je ředitelem Univerzitní knihovny v Amsterdamu a také předsedou konsorcia nizozemských vědeckých knihoven. Prvním přednášejícím byl americký profesor práva na Duke University – člen Rady ředitelů „Creative Commons“. Zastává názor co největšího zpřístupnění publikací všem.

Elizabeth Niggemann, generální ředitelka Německé národní knihovny, informovala o snaze evropských národních knihoven vytvořit společně Evropskou digitální knihovnu (European Digital Library – EDL) *EUROPEANA*⁵, v níž by byla přístupná všechna díla, která již nepodléhají copyrightu. Plánované množství digitalizovaných děl

je obrovské – v roce 2010 by mělo být v EDL na 6 milionů děl. Ve svém projevu nabídla i další možnosti, jak postupovat u děl chráněných copyrightem (uzavírání licencí, propojování na nabídky třetích stran, zpřístupňování vědeckých informací po dohodě s autory, konsensuální řešení pro osiřelá díla, pro rozebraná vydání apod.). Expertní skupina pro copyright zpracovává sektorového průvodce, jak v těchto případech postupovat, budou zde uvedeny definice i modelové licence. *ARROW Project* (Accessible Register of Rights Information and Orphan Works) se zabývá speciálně problematikou osiřelých děl pro Evropskou digitální knihovnu. Pokud jde o legislativu, je nutno (podle E. Niggemann) vyvinout iniciativu na národní úrovni. V této souvislosti uvedla některé pozitivní příklady z Německa a Francie. Doporučuje praktický přístup a soustředěnost.

Posledním přednášejícím byl Michael Laan, ředitel Ústřední hudební knihovny v Rotterdamu, která byla založena v roce 1961. Seznámil auditorium se svými dobrými zkušenostmi s hudebními společnostmi, s nimiž uzavřel smlouvy umožňující digitální půjčování hudby pod heslem *Try before you buy!* – *Zkus než si koupíš*. Panelová diskuse nevnesla do problematiky žádné nové okolnosti.

O závěr sympozia se postaral Herman Pabbruwe, předseda Nizozemské asociace odborných a vědeckých nakladatelů, který se pokusil o sumrizaci výsledků sympozia. Zdůraznil, že je třeba *dát zelenou* digitalizaci děl určených pro studium, vypracovat potřebné standardy a postupovat společně. Dobrým signálem pro možnou budoucí spolupráci všech tří složek knižního sektoru bylo slavnostní aplaudované podepsání smlouvy mezi FOBID a Nizozemskou federací pro copyright o spolupráci při digitalizaci sbírek v knihovnách,

archivech a muzeích. Věřím, že text této smlouvy v angličtině a v českém překladu bude brzy k dispozici.

Hlavním pozitivem amsterdamského sympozia bylo – dle mého názoru – to, že se poprvé v takovém počtu sešli zástupci autorů, vydavatelů a knihovníků na společném rokování, a dále to, že byl vytvořen prostor (a snad i tradice do budoucna) pro vzájemné informování o problémech, poža-

davcích, záměrech, které je nutno společně řešit.

Na úplný závěr jsem si ponechala velice důležitou informaci. Symposium se konalo v moderních prostorách v nejvyšším patře nové překrásné budovy *Městské knihovny v Amsterdamu*⁶. Ta byla slavnostně otevřena 7. 7. 2007 poblíž Centrálního nádraží na břehu kanálu Prinsengracht jako největší veřejná nizozemská knihovna. Ale o tom až někdy příště!

ODKAZY:

- 1 Světový den knihy a autorských práv letos připomněl také SKIP – viz <http://skip.nkp.cz/akcSvetDen08.htm>
- 2 http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=42668&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
- 3 Viz <http://www.amsterdamworldbookcapital.com/index.cfm?page=Bidbook>
- 4 FOBID je zastřešující organizací několika nizozemských knihovnických organizací a spolků: Netherlands Public Library Association, Netherlands Association for Library, Information and Knowledge Professionals, National Library of the Netherlands a Association of University Libraries.
- 5 <http://www.europeana.eu/>
- 6 Viz <http://www.oba.nl/index.cfm?vid=BC638BCA-3FFA-497D-9CA1C74A819C832A>

Reedice národopisného díla Františka Bartoše – společný projekt muzea a knihovny ve Zlíně

Kníže moravského národopisu – tak nazval Františka Bartoše publicista a dramaturg Miroslav Stuchl v svém literárním pásmu, které vysílala v roce 2006 stanice Českého rozhlasu Vltava.¹ Dílo pedagoga, filologa, dialektologa a sběratele lidové slovesnosti Františka Bartoše je velmi obsáhlé. Ve sběratelské práci navázal na Františka Sušila a zaznamenal jádro písňového repertoáru moravských krajů ve 2. polovině 19. století. Pracemi o lidových zvycích, způsobu života, léčení a pověrách položil základy moravské etnografie. Své pedagogické, odborné a literární práci věnoval mnoho – čas, peníze i soukromý život. Byl velmi nadaný, pracovitý, vytrvalý a v neposlední řadě skromný. V historii Moravy zanechal silnou stopu, k níž se odborná veřejnost, milovníci folkloru i soubory vrací dodnes.

Na začátku 21. století bylo ale jeho dílo širší veřejnosti obtížně dostupné, řada knihoven

a muzeí pečlivě opatrovala první vydání jeho knih z konce 19. století a půjčovala je pouze prezenčně. Zřizovatel Krajské knihovny Františka Bartoše jí v roce 2002 svěřil péči o Edici Zlínský kraj. Úkolem edice je vydávání publikací podílejících se na utváření a prohlubování kulturní identity a sounáležitosti občanů Zlínského kraje.²

Vydání národopisného díla Františka Bartoše v rámci této edice iniciovalo Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, konkrétně jeho ředitel Ivan Plánka a etnograf Karel Pavlišník. Prvním titulem společného projektu knihovny a muzea se v roce 2003 stal reprint sbírky lidových písní *Nové národní písně moravské s nápěvy do textu vřaděnými*.

Soubor tří Bartošových studií

O tom, že dílo Františka Bartoše má své příznivce, svědčí mj. to, že náklad písňové sbírky byl poměrně rychle rozebrán. Elektronická podoba publikace je zpřístupněna v digitální knihovně krajské knihovny na <http://dlib.kfbz.cz> a také na webu Národního ústavu lidové kultury ve Strážnici www.nulk.cz. Postupně byly vydány reprinty dalších děl: dvousvazkový *Lid a národ*, sbírka dětského folkloru *Naše děti* s ilustracemi Mikoláše Alše, *Moravský lid a Kytice* – kniha pohádek, říkadel, hádanek a písní pro děti s původními ilustracemi Adolfa Kašpara. Poslední svazek reedice, který byl vydán na konci minulého roku, tvoří soubor tří Bartošových studií *Moravská svatba*, *Líšeň* (na níž se autorsky podílel Cyrill Mašíček) a *Deset rozprav lidopisných*.

Všechny reprinty vyšly jako číslované svazky Edice Zlínský kraj v původní grafické úpravě s obálkou v jednotném stylu s výjimkou *Kytice*, kde byla převzata obálka z vydání z roku 1929. Publikace vydaly společně Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně a Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně za podpory Ministerstva kultury ČR, Zlínského kraje, Kulturního fondu města Zlína a společnosti Barum Continental.

Odborní pracovníci muzea – etnografové Karel Pavlišťák, Alena Prudká a Lucie Uhlíková připravili publikace k vydání, muzeum a knihovna zajistily jejich naskenování a tisk, čehož se úspěšně zhostila tiskárna Lelka v Dolních Bojanovicích. Obě instituce se podílejí na propagaci, distribuci a prodeji publikací. Nejdále putovala zásilka s *Novými národními písněmi moravskými* v roce 2004 až do japonského Tokia.

Reedice je významnou součástí dlouhodobého projektu krajské knihovny a muzea ve

Zlíně zaměřeného na zpřístupnění díla Františka Bartoše odborné i široké kulturní veřejnosti. Nejnovější součástí společného projektu se stalo zpracování webové prezentace života a díla Františka Bartoše v závěru roku 2007 a spuštění portálu www.frantisekbartos.cz. Cílem toho portálu je zpřístupnit především studentům a veřejnosti potřebné informace včetně řady plných textů a upozornit na další informační zdroje. Výhodou je možnost informace postupně doplňovat a aktualizovat.³

Jestliže příprava reedice byla spíše doménou odborných pracovníků muzea, webová prezentace vzešla z iniciativy krajské knihovny a na jejím zpracování se podíleli především Jan Kaňka a Pavla Gajdošíková s využitím textů, jejichž autory jsou pracovníci obou institucí. Znovu se potvrdilo, že mezioborová spolupráce mezi tzv. pamětovými institucemi má smysl tehdy, pokud ji všichni partneři projektu považují za užitečnou a inspirativní a pokud je také těší.

ZDEŇKA FRIEDLOVÁ
 > friedlova@kfbz.cz

ODKAZY:

- 1 STUHL, Miroslav. František Bartoš : Kniha moravského národopisu. *Český rozhlas 3 – Vltava*, pořad Schůzky s literaturou (11. 6. 2006).
- 2 FRIEDLOVÁ, Zdeňka. Knihovna jako vydavatel aneb Nosit dříví do lesa? *Čtenář*, roč. 59, č. 4, s. 98–100.
- 3 KAŇKA, Jan. Digitální novinky z Krajské knihovny Františka Bartoše. *Ikaros* [online]. 2008, roč. 12, č. 4 [cit. 2008-04-07]. Dostupný na WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/4658>>.

ČTENÁŘ informuje

Časopis Čtenář najdete na pultech knihkupectví ACADEMIA
 • Václavské náměstí 34, PRAHA 1 • Národní třída 7, PRAHA 1
 • náměstí Svobody 13, BRNO

TÉMATEM KONGRESU V LINCI BYLA STAVBA KNIHOVEN

V rakouském Linci se ve dnech 14. až 16. května konal první společný kongres dvou rakouských knihovnických spolků – BVÖ (Büchereiverband Österreichs) a VÖB (Vereinigung Österreichischer Bibliothekarinnen und Bibliothekare), nazvaný *Architektur des Geistes (Architektura ducha)*. Záštitu nad kongresem přijala rakouská ministryně školství, umění a kultury Dr. Claudia Schmied, která se též části jednání zúčastnila.

Kongresové město nebylo vybráno náhodně. V Linci byla totiž v září 2007 otevřena nejnovější knihovna v Rakousku (městská knihovna) a od 1. ledna 2009 se stává Linec na rok hlavním městem evropské kultury, což připomínají časomíry na řadě ulic, odpočítávající dny do tohoto termínu. Linec se v posledních letech díky velkorysé výstavbě mění ve velmi moderní město.

Pro program kongresu – vedle výročních jednání obou spolků – bylo vybráno téma *Stavby knihoven v Rakousku a sousedních zemích*. V celém jednání bylo dominantní, kongres jím ve středu večer začínal a v pátek v poledne končil.

Na program se dostalo 19 krátkých patnácti až třicetiminutových prezentací o stavbách knihoven v Rakousku, Německu, Slovinsku, jižních Tyrolích (Itálie) a také v Česku.

Prezentací dominovala Dr. Barbara Lison, ředitelka Městské knihovny v Brémách (a také předsedkyně největšího německého knihovnického spolku BID a viceprezidentka EBLIDA), s prezentací *Nová ústřední knihovna Brémy – návštěvník magnet v centru města*. Pojala ji jako instruktáž „Jak na to“ ve smyslu získat jak vedení města, tak jeho obyvatele a přesvědčit všechny, že město potřebuje více nových moderních knihovnických služeb ve větších prostorách. Že se jí to náramně podařilo, dokazuje více než dobře nová budova brémské městské knihovny, která byla otevřena v roce 2004 a její plocha má 8300 m². Z jejích vlastností B. Lison zdůraznila zejména flexibilitu. A výsledek? O 71 procent výpůjček a 66 procent návštěvníků více.

K nejzajímavějším patřil také společný výklad vedoucího Městské knihovny Salcburk Dr. Helmuta Windingera a projektanta novostavby knihovny arch. Gerharda Sailera.

Další prezentace představily novostavby knihoven v sousedních zemích – Slovinsku (Silva Novljan), Německu (Wolfram Henning), Česku (Ladislav Kurka) a také v Jižních Tyrolích, autonomním území na severu Itálie (Volker Klotz) a v rakouské spolkové zemi Vorarlberg (Barbara Allgäuer-Wörter).

V Rakousku je síť veřejných knihoven daleko pestřejší než u nás. BVÖ, který vede oficiální statistiku z těchto knihoven, vykázal 1433 veřejných, 786 školních a 93 kombinovaných veřejných a školních knihoven. Celkem tedy 2312 knihoven, které mají (podle údajů za rok 2007) 12 861 687 knihovních jednotek, registrují 1 125 242 čtenářů, navštívilo je 10 003 759 lidí a evidují 19 676 591 výpůjček. V těchto knihovnách pracovalo 8587 dobrovolných knihovníků, 790 knihovníků na plný a 1666 na částečný úvazek.

Školním knihovnám věnuje BVÖ velkou pozornost, jeden blok pátečního programu byl věnován právě jím. Témata vystoupení: *Stavby a zařízení školních knihoven – příklady a tipy pro praxi, Multikulturní práce knihoven, Zřizování atraktivní knihovny pro mládež*.

Součástí kongresu byla i výstava rakouských a německých firem zabývajících se výrobou či tiskem zařízení, pomůcek a publikací pro knihovny, např. 3M, EKZ Reutlingen, Lenk Schöndel a další.

V rámci kongresu proběhla rovněž výroční jednání obou knihovnických spolků. Knihovníci z BVÖ mj. poděkovali odstoupajícímu předsedovi Dr. Alfredu Pfoserovi a zvolili si do čela poprvé ženu – Mag. Roswithu Schipfer, vedoucí Městské knihovny v Grazu.

V průběhu celého kongresového jednání bylo možné navštívit řadu lineckých knihoven – Městskou knihovnu a její pobočky a Zemskou knihovnu.

Kongres, který probíhal v reprezentační budově Designe Center, měl dobrou organizaci a potvrdil významné postavení rakouského knihovnictví v evropském kontextu.

Podpora četby v Extremaduře

Čestným hostem letošního knižního veletrhu *Svět knihy Praha* byli autoři španělského jazyka. Kromě spisovatelů Španělska a Hispánské Ameriky se veletrhu zúčastnili i hispánští literární kritici, publicisté a další činitelé působící na poli knižní kultury. Zajímavý příspěvek přednesl v rámci pořadu *Na řadě jsou čtenáři* Luis Sáez Delgado z Rady pro kulturu při autonomní vládě španělské autonomní oblasti Extremadura. Je koordinátorem tzv. *Plan de Fomento de la Lectura de Extremadura* – Plánu na podporu četby v Extremaduře.

Proč zrovna v Extremaduře? Už v názvu této španělské autonomie je obsažena její charakteristika: extrémně tvrdý kraj – bez průmyslu, s chudým zemědělstvím. Jako nejzápadnější část Španělska se rozkládá podél hranic s Portugalskem a vždycky patřila k nejhudším a nejzaostalejším oblastem země. Všechny výdobytky pokroku sem dorazily s velkým zpožděním. Z Extremadury pocházely největší vlny emigrace, ať už v dávné minulosti při dobývání Hispánské Ameriky, tak i za Frankovy diktatury, kdy odtud lidé houfně odcházeli za prací do jiných zemí Evropy. Přestože po pádu diktatury v roce 1975 učinilo Španělsko velký skok kupředu ve všech oblastech života, Extremadura zbytek Španělska stále dohání. A to i na poli knihoven a čtenářských a jiných kulturních zvyklostí. Aby se tato situace změnila, rozhodla se vláda vyčlenit nemalé prostředky na rozvoj kultury a zejména četby.

Plán na podporu četby

Vypracováním *Plánu na podporu četby* byl pověřen právě Luis Sáez Delgado, filolog a knihovník, který se podpoře četby věnuje celoživotně a za tuto činnost obdržel v roce 2004 ocenění – *Premio de Fomento de la Lectura*. Ukázalo se, že je mužem na svém místě, což bylo patrné i z jeho vášnivého projevu před zaplněným sálem Průmyslového paláce.

Zpracování konkrétního *Plánu* probíhalo v letech 2002–2006. Autonomní vláda nechala provést podrobný výzkum čtenářských zvyklostí obyvatel Extremadury, v mnohém odlišných od zvyklostí ve zbytku Španělska, aby program podpory mohl být co nejúčinnější a zaměřený na určité cílové skupiny. Tak napří-

klad průzkum obecné čtenářské situace ve Španělsku ukázal, že nejběžnějším čtenářem je středoškolsky až vysokoškolsky vzdělaná žena středního věku, žijící ve městě nad 150 000 obyvatel nebo v jeho okolí. Přičemž Badajoz, největší město Extremadury, má pouze okolo 135 000 obyvatel...

Také pomyslná vzdělanostní startovací čára je v Extremaduře zcela odlišná. Negramotnost zde byla vždy nejvyšší z celého Španělska. Povinná školní docházka pro dívky byla ve Španělsku zavedena až v 70. letech 20. století a vzhledem k opožděnému průniku moderních vymožeností do Extremadury není na tomto poli situace ani dnes zcela uspokojivá. V Extremaduře také žije největší počet seniorů, a tak z průzkumu vyplynulo, že některé kampaně se musí zaměřit i na tuto skupinu obyvatel.

Smlouva o podpoře četby

Do *Plánu na podporu četby* se zapojily zejména knihovny, ale i radnice měst, nejrůznější kulturní instituce a také další organizace včetně soukromých, které o to projevíly zájem. V dubnu 2003 pak tyto instituce podepsaly jakousi oficiální *Smlouvu o podpoře četby*, v níž se každá z nich zavázala k určitým povinnostem směřujícím k rozvoji četby. Mottem smlouvy se stal citát z Cervantesova románu o Donu Quijotovi „*ten, kdo hodně čte a hodně cestuje, mnoho vidí a mnoho zná*“, a také citát španělského klasika Pia Barojy „*cestovat a číst, to jsou dvě věci, které nás vyléčí z dogmatismu a nestřídmosti*“.

Smlouva formuluje prostředky, jak četbu podpořit, a cíle, jichž by se mělo dosáhnout: vytvářet podmínky pro rovný přístup k četbě;

propagovat četbu ve školní výuce; podporovat nakladatelský průmysl a distribuci knih mezi občany; podporovat psaná díla vytvářením vhodných sociálních podmínek pro spisovatele; využívat moderní technologie k tvorbě elektronických vzdělávacích knih; zlepšovat síť knihoven a knihkupectví; provádět pravidelné průzkumy čtenářských zvyklostí a nákupu knih a podle průzkumu hodnotit účinnost *Plánu na podporu četby*; oceňovat obzvláště vydařené projekty; získávat pro *Plán* další instituce.

Obecné formulace se pomalu začaly měnit v následující konkrétní projekty:

Clubes de Lectura – čtenářské kluby

Čtenářské kluby patří k oblastem, které se rozvíjejí nejvíce. Jak fungují? V současnosti existuje po celé Extremaduře asi 50 čtenářských klubů, které působí nejčastěji při knihovnách, ale i při jiných institucích. V klubech se pravidelně ve stanovenou dobu scházejí čtenáři, aby diskutovali o knize, která byla předem vybrána. K dané knize mohou v určitou dobu společně chatovat se členy jiných čtenářských klubů. Do klubů docházejí pravidelně i spisovatelé, kteří se rovněž podepsali pod *Smlouvu o podpoře četby*. Četba se tak v klubech mění ze záliby určené pro chvíle soukromí ve veřejnou záležitost, která stmeluje lidi a učí je kriticky myslet.

Letos například čtenářský klub města Almendralejo navrhl ke společné diskusi dílo španělského romantického básníka Josého de Esproncedy, jehož sté výročí narození si španělská kulturní veřejnost připomíná. Při kanceláři *Plánu na podporu četby* existuje jakási příruční knihovna obsahující 20 a více exemplářů od jednoho titulu, které centrum podle potřeby jednotlivým klubům rozesílá jen za cenu poštovního. Nemůže se tak stát, že by některý zájemce o čtenářskou diskusi neměl dílo k dispozici. Tato příruční knihovna je systematicky doplňována o nejvýznamnější tituly španělské a světové literatury.

Pasaporte de lectura – čtenářský pas

Průzkumy čtenářských zvyklostí ukázaly, že existuje poměrně vysoký počet dětí školního věku, které pravidelně čtou, ale v době dospívání pro jinou aktivitu svoji zálibu často opou-

Čtenářský pas – webová prezentace

štějí. A to většinou chlapci. Pro tuto mládež Sáez Delgado vymyslel program četby v podobě cestovního pasu, který odpovídá výše zmíněnému motto o četbě a cestování.

V čem tkví kouzlo? Dospívající čtenář obdrží v knihovně čtenářský průkaz, který má podobu autentického cestovního pasu, v němž je uvedeno 14 knih, které by měl přečíst. Jde většinou o knihy cestopisné a dobrodružné, často z exotických krajín či fantastických míst. Soubor je různorodý – od zábavné četby Roberta Luise Stevensona a Julese Verna přes J. D. Salingeru a povídky Horacia Quirogy až po *Sto let samoty* G. Garcii Márqueze. Ke každému ze čtrnácti titulů je připojeno několik kontrolních otázek, které mají doložit, zda mladý člověk knihu skutečně přečetl. Správnost odpovědí zkontroluje knihovník, který pak do pasu k příslušnému přečtenému titulu nalepí jakési vízum opravňující přistoupit k četbě dalšího, náročnějšího titulu. Cílem je, aby čtenář měl z četby stejný dojem jako z velké cesty.

Na dotaz z publika, zda tato akce mladé skutečně oslovila, Sáez Delgado odpověděl, že knihovny vykázaly nárůst dospívajících čtenářů a výpůjček o 20 až 30 procent, ale upozornil,

že je třeba vzít v úvahu velmi nízké počáteční číslo. I tak prý tato kampaň patří k nejúspěšnějším z těch, které zorganizovali.

Libros de cabecera – knihy k posteli

Cílem této kampaně je vytvoření knižní kolekce určené pro pacienty hospitalizované v nemocnicích. Do akce se zapojilo 11 extremadurských nemocnic. Jako první počín Rada pro kulturu extremadurské autonomní vlády financovala vydání 15 000 výtisků krátkých a zábavných povídek extremadurského spisovatele Jesúse Delgada Valhonda a zavázala se financovat vydání dalších titulů pro potřeby „knihovny k posteli“. Z odboru zdravotnických a spotřebitelských služeb téže vlády se financuje distribuce knih do nemocnic.

Pro potřeby těchto nemocničních knihovniček byly vybrány knihy s poutavými obálkami a s jednoduchými a krátkými texty obsahově orientovanými na skupinu starších a nemocných občanů. Každá kniha je vybavena záložkou s reklamou na podporu četby. Každé tři měsíce se počítá s vydáním jednoho titulu a je spočítáno, že v oněch 11 nemocnicích se tak alespoň jedna kniha dostane do rukou 26 000 čtenářů. Na rozdíl od jiných knihoven si zde pacienti mohou rozečtenou knihu vzít pro propuštění z nemocnice domů.

Čtenářský pas

Recetas de libros – knižní recepty

Další průzkum ukázal, že alespoň jedenkrát ročně každý obyvatel Extremadury navštíví některou z lékáren. Rada pro kulturu dala proto vytisknout 300 000 „receptů“ na četbu v po-

době letáček připomínajících reklamy farmaceutických firem. Tyto knižní „recepty“ se distribuovaly do 677 lékáren a každá lékárna obdrží 450 knižních „receptů“, které po dohodě s Radou kultury vystaví na viditelném místě, hned vedle letáků propagujících farmaceutika. Tato kampaň probíhá ve spolupráci s Colegios Oficiales de Farmaceuticos de Extremadura, jakousi obdobou naší Lékařnické komory.

Každý „recept“ obsahuje jednoduchý, nevtravý a přitom přitažlivý text o knize s krátkou ukázkou. Formou těchto letáček se doporučuje 40 titulů všech žánrů určených pro různé věkové kategorie. Propagují se hlavně extremadursští spisovatelé, ale i zahraniční autoři a zejména arabští autoři z oblasti Magrebu. Formou propagace autorů Magrebu se vláda navíc snaží přiblížit obyvatelům Extremadury, potažmo Španělska, kulturu zemí, z nichž přichází největší množství imigrantů.

V podobných kampaních chce Rada pro kulturu pokračovat a rozšiřovat je i do ostatních oblastí života lidí tak, aby se knihy a četba staly součástí každodenního života. K tomu mají přispět i velkoplošné billboardy, které mají v lidích vzbudit pocit, že „číst je moderní“.

Závěr

Kulturní vyspělost v naší zemi se v mnohém nedá srovnávat se situací v Extremaduře, takže mnohé programy a kampaně, které tam organizují, by u nás ztrácely smysl. Mám na mysli například knihy se zjednodušenými texty pro ty, kdo mají problémy se čtením, nebo akce „kniha za euro“ – podpora vydávání audioknih pro stejnou skupinu obyvatel.

Na druhou stranu si myslím, že mnohé akce jsou inspirativní. Například nápad se čtenářským pasem vzbudil u českého publika velkou pozornost. Nejúžasnější na tom všem je, že autonomní vláda neváhá vyčlenit nemalé prostředky na zvýšení kulturní a vzdělanostní úrovně svého obyvatelstva. A vzhledem k historicky dané zaostalosti Extremadury v rámci Španělska jistě řeší i jiné problémy. Vzdělanost a kultura je však na jednom z předních míst. Že se investice do kultury vyplatí, dokládají i statistiky: ve Španělsku jako takovém se nikdy nečetlo víc než dnes.

ANNA TKÁČOVÁ > anna.tkacova@volny.cz

Z HISTORIKOVA „ČTENÁŘSKÉHO DENÍKU“

SAK, Robert. *Co čte a nač myslí historik*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2007. 301 s.

Esejistický styl psaní, zbavený zátěže odkazového aparátu a hovořící k vzdělanému a kultivovanému publiku, je dnes stále více oblíbený u vědců z různých disciplín, kteří si chtějí na chvíli odpočinout od formální akademické komunikace a oslovit také jiné čtenáře než své kolegy. Tímto směrem míří i výbor z odborné publicistiky českého historika starší generace Roberta Saka.

Pestrá směs různorodých textů vznikla pro rozličné účely. Najdeme zde časopisecké a rozhlasové recenze, vzpomínkové stati, předmluvy, přednášky, proslovy a laudatia, ale i několik rozsáhlejších studií. Rozdělení obsahu svazku do tří oddílů vychází zvláště z původního publikačního využití. V první části jsou připomínány starší i přehlédnuté současné knihy, které autor považuje za hodné pozornosti, zejména ty, které se vztahují k jihočeskému regionu a k českým dějinám 19. století, i když zde komentuje také publikace, které určitě nepatří k zapomenutým (například paměti Zdeňka Kalisty, práce Dušana Třeštika nebo *Labyrintem revoluce* Jiřího Suka). Následující sekce je naplněna vzpomínáním, pozdravy a poctami přátelům především z řad literátů, ústřední osou je zde Sakovo působení v roli nakladatelského redaktora. Závěr tvoří „vedlejší produkty“ jeho odborné činnosti, reprezentované například studií o československých legionářích v Rusku, o F. L. Riegrovi či o Sidonii Nádherné.

Odpověď na otázku „co čte historik?“ není v tomto případě nikterak těžká. Nepřekvapuje, že Robert Sak čte vedle odborné literatury také beletrii (včetně poezie) a jeho kulturní obzor je mnohem širší; zajímá ho rovněž hudba a další druhy umění, má blízký vztah k regionální kultuře. Pokud se ovšem tážeme „nač myslí historik?“ a ještě spíše „jak myslí?“, vyžaduje to úvahu trochu hlubší. Něco možná napoví autorovo životní směřování.

Letos pětasedmdesátiletý dějepisec, zaměřující se dlouhodobě zejména na české kulturní dějiny 19. a 20. století, stál v mládí jako redaktor a později šéfredaktor v pozadí legendárního českobudějovického nakladatelství Růže. V době normalizace byl zbaven možnosti pracovat v oboru a teprve po roce

1989 mohl vyučovat na Jihočeské univerzitě. Širší veřejnosti je v současné době znám především jako biografista (F. L. Rieger, Josef Jungmann, S. Nádherná, Bedřich Fučík...). Už výběr osobností, na které soustředil svou pozornost, naznačuje jisté obrysy jeho myšlenkového světa.

Bylo by snadné označit Saka za tradičního národovce, nostalgicky se ohlížejícího za devatenáctým stoletím a dobou první republiky, oním zaniklým světem nacionálních (zdánlivých) jistot. Bylo by to lákavé a zároveň velmi zkreslující. Sak se hrdě hlásí ke stabilitě základních hodnot evropské křesťanské civilizace (ne nadarmo si za motto své knihy vybral citát z K. Čapka, oslavující právě stálost) a rodové tradice zakotvené v půdě rodné krajiny, jak to zřetelně vysvítá například z jeho recenze prvního románu Věroslava Mertla. Jak píše jinde, „(...) *pravé vlastenectví [je] takové, které se zakládá na reflexi domova, krajiny, dětství, rodových zvyklostí, zavedeného způsobu života, prostě toho, co není odvozeno z abstraktní ideje, ale co obsáhne mysl a smysly, co důvěrně známe*“ (s. 30).

Na druhou stranu ovšem velmi dobře chápe ironickou dimenzi Rothova *Pochodu Radeckého* (s. 17 až 20), na rozdíl od jiných je mu cizí animozita vůči Němcům, jak o tom svědčí jeho recenze na publikace o česko-německých vztazích (s. 59–79), a rozumí i Třeštikově postmodernistické konstrukci českého národa, která mezi lidmi příbuzné názorové orientace vzbudila spíše odpor (s. 90–92). Jako nejvhodnější pojmenování pro vystižení jeho osobnosti mi nakonec napadá „realistický konzervativce“.

Do značné míry s tímto souvisí i poslední otázka, totiž „jak píše historik?“. V souladu s jeho světovým názorem je literární forma textů dosti uměřená, na pohled poměrně konvenční, ale nikdy ne nezábavná, nýbrž elegantní, bez stylistických výstřelků. Sakův styl nemá útočně polemický tón Martina C. Putny, poeticko-filosofickou průzračnost Václava Cílka ani fabulační nadhled Stanislava Komárka, ale právě absence efektní osobitosti paradoxně dnes činí autora solitérním.

Knihu si může vychutnat i ten, kdo je jiného smýšlení než Robert Sak. A to rozhodně není málo.

Knihovna v Ostravě-Vítkovicích jako místo pro všechny

Již druhým rokem otevírá všem své dveře pobočka Knihovny města Ostravy v Ostravě-Vítkovicích na Kutuzovské ulici, a to díky projektu *Romani kereka – Romský kruh*. Tento projekt, připravovaný od roku 2004, pomohl vybudovat veřejnou knihovnu se zaměřením na romské obyvatelstvo, které se tady, v moderně vybavených prostorách může cítit vítáno, aniž by se oddělovalo od majoritní populace. Projekt získal finanční podporu německé nadace Hermann-Niermann-Stiftung z Düsseldorfu, Statutárního města Ostravy a ÚMOb Ostrava-Vítkovice. Jeho partnery byly rovněž SKIP a Goethe Institut.

O tom, že se záměr projektu podařilo zdárně realizovat, svědčí udělení ceny Ministerstva kultury ČR *Knihovna roku 2007*. Jako dobrý příklad je možno uvést loňskou akci *Dveře dokořán – O vudár pale*, jejímž obsahem byly vzdělávací aktivity – besedy, výtvarné dílny, workshopy a výlety určené romským dětem a jejich rodinám, ale nejen jim. Po celý rok probíhal cyklus besed – od ledna do června na téma *Už vím, už umím* a od září do prosince *Adámek, Evička a Neotesánek*. V nich se děti z nultých ročníků a prvního stupně ZŠ seznamovaly se základy slušného chování a s věcmi každodenního života.

Děti s nadšením přivítaly dva výlety zorganizované o prázdninách. Cílem prvního bylo seznámení s historií regionu, v němž žijí. Trasa vedla podél řeky Odry z Petřkovic do Koblova, cestou na děti čekalo několik her a úkolů, do kterých se s nadšením a vervou zapojovaly. Velké

účasti se pak těšila také návštěva ostravské ZOO spojená s krmením zvířat.

K velmi zdařilým akcím patřily workshopy – fotografická a hudební dílna nebo malování originálních židlí. V rámci fotografické dílny mohly děti nahlédnout do zákulisí fotografovy práce a vyzkoušet si jaké to je, být fotografem. Učily se zacházet s fotoaparátem a získané znalosti si mohly hned vyzkoušet při fotografování své rodiny. Dětem pomáhal profesionální fotograf František Řezníček. Možnost zazpívat a zahrát si na netradiční hudební nástroje měly děti v hudební dílně *Hrátky s hudbou* pod vedením Ivy Kubíkové, učitelky ze ZUŠ Dr. Leoše Janáčka v Ostravě-Vítkovicích. Ten, kdo se chtěl výtvarně vyjádřit a uplatnit svou fantazii a kreativitu, dostal prostor na akci *Namaluj si svou židli*, která probíhala ve spolupráci s žáky Střední umělecké školy Poděbradova. Staré zaprášené židle tak získaly nový kabát a věřte, že bylo na co se dívat. Pak byly vystaveny a draženy v aukci, jejíž výtěžek byl použit na výtvarné potřeby pro děti.

V září 2007 se uskutečnilo zábavné dopoledne pod názvem *Poprvé do školy, poprvé do knihovny* s ilustrátorem Adolfem Dudkem, který ná-

zorně předvedl, že pomocí kombinace základních geometrických tvarů se dají nakreslit opravdu zajímavé věci. A co víc, ukázal dětem, že kreslení vůbec není těžké a zvládne to vlastně každý.

Podzim strávily děti ve strašidelném duchu. Kromě výtvarných děl a karnevalu se uskutečnilo čtení strašidelných příběhů v podání herečky Marie Víkové. V prosinci pak nechyběl Mikuláš, anděl ani čert. Dárcečk se dostalo na každého příchozího, takže nikdo neodešel s prázdnou. A ani uhlí pro zlobivce nechybělo.

Foto archiv knihovny

A jaký vlastně byl ten rok 2007? Hodně rušný, zábavný, ale především přínosný. Tak se stalo, že již v jeho závěru měly nejen vítkovická knihovna, ale také ostatní knihovny knihovnického obvodu Ostrava 1 – Mariánské Hory, Fifejdy a Přívoz – připraven další projekt *Knihovna je kamarád*, který je volným pokračováním *Dveří dokořán – O vudár pale*. Projekt *Knihovna je kamarád* je zaměřen na volnočasové aktivity dětí, především z romské komunity a sociálně slabých rodin. Stejně jako v předchozím roce probíhá letos spousta zajímavých akcí, ale o nich snad někdy příště...

DANA BUTOROVÁ

Pasování prvňáčků na čtenáře v Knihovně manželů Tomanových

V úterý 17. června pořádala Knihovna manželů Tomanových ve spolupráci se Základní školou J. J. Ryby v Rožmitále pod Třemšínem slavnostní pasování prvňáčků na čtenáře. Zúčastnilo se ho 36 dětí z prvních tříd spolu s učitelkami Alenou Šmolíkovou a Hanou Polákovou.

Po úvodním slovu místostarosty Miloslava Marouška, který celou akci zahájil a představil dětem královnu Johanku, kouzelníka ze Slabikáře a pracovníce knihovny, zazněly lidové a pohádkové písně v podání Hanky Palivcové. Poté přišla na řadu zkouška, kterou vedl kouzelník. Děti měly za úkol hádat písmenka z kartiček, poskládat abecedu, přečíst slova, vybrat stejná písmenka a na závěr utvořit družstva, ve kterých

skládaly věty z připravených slov. Když děti ukázaly, že dobře ovládají abecedu a že ve škole dávaly dobrý pozor, následovalo samotné pasování. Děti na vyzvání kouzelníka poklekly před královnu Johanku, která je knihou pasovala na Rytíře Řádu Čtenářského. M. Maroušek předal dětem pasovací listinu, průkazku čtenáře knihovny a kouzelník jim dal řád čtenáře.

Děti na oplátku zarecitovaly básně, vyfotily se s královnou Johannou, kouzelníkem a panem místostarostou a poté se odebraly do prvního patra, kde na ně čekal bohatý program se spoustou her a soutěží ve spolupráci s nakladatelstvím Thott. Celá akce trvala pro každou třídu dvě hodiny. Na jejím

Foto archiv knihovny

úspěšném vyznění mají zásluhu všichni zúčastnění, za což jim patří dík.

DANA PETRÁŠKOVÁ

Básnický festival pod odkvetlými stromy v havířovské knihovně

Příznáčná doba pro básníky je zatím květen. Letošní, v pořadí již čtvrtý, festival básníků se opravdu vydařil a nejen počasím. Zahrada pobočky havířovské knihovny v Seifertově ulici byla včas pokosena a uklizena, pejsci se pro tento den museli venčit v přilehlé Stromovce a jejich kamarádi básníci se sešli v hojném počtu.

Zpívání se ujala dvojice Lucie Bublavá a Jan Dospiva, mladí talentovaní zpěváci z Orlové a funkci pověstné třetíčky na básnickém

dortu převzala spisovatelka Lenka Procházková.

Drama se zdálo propuknout v půl třetí odpoledne, když rozhlas na nádraží v Havířově oznámil zpoždění rychlíku, kterým známá spisovatelka cestovala, asi hodinu a čtyřicet minut. Díky počítačům a mobilním telefonům jsme všechno rychle rozhodnotili, domluvili a přeorganizovali.

Hanka Dvořáková v roli moderátorky festivalu zahájila, Lucie s Janem zpívali a my jsme s Lenkou Procházkovou dorazily sice později, ale přece.

Její vystoupení bylo pro nás skutečnou poctou, neboť my, havířovští kulturní fajnšmekři, jsme si jako první poslechli ukázky z právě dokončeného a dosud nevydaného románu o Janu Palachovi. Lenka Procházková pak ještě krátce pohovořila o svém úspěšném románu *Narušitel*, z něhož rovněž četla. Příjemné odpoledne rázně ukončily vydatné hromy, blesky a kroupy,

které nás sice zahaly do knihovny, avšak festival pokračoval čtením místních básníků a spisovatelů. Vedle již značně populární Ivy Savkové a Marty Gelnarové svá díla předvedli Jan Przybyla, Jarda Drlík, Adriana Dosedělová a Vláďa Jasiok. Festivalu se zúčastnili i spřátelení básníci z Ostravy, Českého Těšína a Opavy – Soňa Harasimová, Jiří Hort, Martin Hanák a Luděk Bašta.

Kromě toho, že jsme hezky strávili odpoledne a podvečer, určitě jsme

Foto archiv knihovny

potěšili i přítomné diváky, kteří si pohostinnost a příjemnou pohodu v knihovně nemohli vynachválit.

JINDRA ZLÁMALOVÁ

DOTAZ: Jaké nové metody pro hodnocení veřejných knihoven se dnes používají ve Velké Británii?

ODPOVĚĎ: Až donedávna byla práce veřejných knihoven každoročně hodnocena pomocí statistických údajů, z kterých bylo možno odvodit, zda knihovna plní dohodnuté standardy z roku 2001 (www.cipfas.tats.net/leisure/publiclibraryactuals/content/2004-05/standards.pdf; www.culture.gov.uk/reference_library/publications/3662.aspx).

V nedávných profesních diskusích o kvalitě činnosti knihoven se přesouvá pozornost od tradičního měření investic k oceňování účinku knihovny na společnost. (New strategy for better outcomes, Update vol. 7, no. 7–8, July/August 2008, p. 19).

V tomto duchu napsal Philip Conway pro knihovnickou asociaci CILIP zprávu o jedenácti veřejných knihovnách nazvanou *Professional Standards of Service* (www.cilip.org.uk/policyadvocacy/statements/conwayreport/).

Někteří knihovníci se staví k zprávě kriticky, například v jednom knihovnickém blogu se píše: „Autoři zprávy sice uznávají, že knihovny mají sloužit veřejnosti, ale vůbec se nesnaží zjistit, co veřejnost chce a potřebuje – přestože veřejnost na knihovny platí“ (www.goodlibraryguide.com/blog/archives/2008/05/the_conway_repo.html).

Teoretické pozadí Conwayovy zprávy je v souladu s novou strategií rozvoje, jak je podána v dokumentu *Local Government Association (LGA)*, nazvaném *The National Improvement and Efficiency Strategy* (www.lga.gov.uk/lga/core/page.do?pageId=18435).

Strategie předpokládá, že lidé touží po dobrých službách, po přístupné dopravě, chtějí mít vliv na rozvoj komunity, ve které žijí, a možnost se osobně uplatnit. Účelem strategie je vylepšit lidem životní podmínky. Jednotlivé komunity zaznamenávají, co pokládají za nejdůležitější do plánovacího dokumentu *Local Area Agreement*.

Local Area Agreements se týkají všech oblastí života, nejenom knihoven. O přístupu ke kultuře v této souvislosti napsal Sir Brian McMaster – *Supporting Excellence in the Arts* (www.lga.gov.uk/lga/publications/publication-display.do?id=337596).

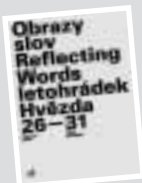
Pro definování potřeb veřejnosti existuje seznam národních ukazatelů (National Indicators). Několik příkladů: úcta k druhým, emocionální zdraví dětí, gramotnost, dobrovolná práce, zaměstnanost, péče o seniory, tvořivost. Ukazatelů je mnoho a dají se klasifikovat podle toho, jaké mají účinky na společnost: silná komunita, bezpečná komunita, zdraví dětí, zdraví dospělých, rovnost, ekonomická stabilita, udržitelnost prostředí.

Místní samosprávy si při plánování vyberou, které z těchto cílů jsou pro ně nejdůležitější a pak podle toho přidělují finanční zdroje. Jestliže knihovny chtějí dostat finance pro provoz, musejí dokázat, že jejich práce přispívá k dosažení zvolených cílů.

Dlouhodobé plánování zaměřené na výsledky vypadá sice zajímavě, ale je v tom háček. V dokumentech o nové strategii se totiž píše, že se očekává snižování finančních nákladů: „Budeme podporovat místní samosprávy v uskutečňování jejich *Local Area Agreements* a ve snižování nákladů o více než tři procenta“ (www.capitalambition.gov.uk/documents/dra-080102-RIESintroductiondraft8.0.ppt).

Není tedy divu, že někteří knihovníci mají o nové strategii pochybnosti. Možná, že diskuse o teoretickém pozadí, kterou vyvolala, je užitečnější než strategie sama.

ČTENÁŘ informuje

V ý s t a v a O b r a z y s l o v

Dvacet současných českých výtvarníků širokého generačního i názorového spektra spojila netradiční výstava instalovaná až do 31. října tohoto roku v pražském letohrádku Hvězda. Kurátoři Památníku národního písemnictví, kteří projekt pod názvem **OBRAZY SLOV** připravili, si vzali neobvyklé téma – použití textu a písma ve výtvarném umění. Výstava nabízí nejen tradiční techniky, ale i instalace a videoprojekce, nechybí prezentace zvukového záznamu, zastoupeny jsou i počítačové formy grafického projevu.

K N I H O V N I C T V Í

Teorie. Řízení a organizace

BYRNE, Alex : The Politics of Promoting Freedom of Information and Expression in International Librarianship : the IFLA/FAIFE project. /Politika podpory svobody informací a vyjádření v mezinárodním knihovnictví. Projekt IFLA./ Lanham : Scarecrow Press, 2007. – xiv, 226 s. – (Libraries and Librarianship : an international perspective ; 4) Kfe 37.475

EVANS, G. Edward – WARD, Patricia Layzell : Management Basics for Information Professionals. – 2nd ed. /Základy managementu pro informační odborníky./ New York: Neal-Schuman, 2007. – xxi, 567 s. Kf 37.385

GALIMOVA, Jelena Jakovlevna : Osnovy organizacinnogo projektirovanija biblioteki. /Základy organizačního projektování knihovny./ Moskva: FAIR, 2007. – 284 s. – (Specialnyj izdatelskij projekt dlja bibliotek) Kf 37.246

CHOWDHURY, G. G. ... [et al.] : Librarianship : an introduction. /Knihovnictví : úvod./ London: Facet, 2008. – xvi, 329 s. : grafy Ke 37.460

MITTERMAIER, Bernhard : Bibliotheken in Singapur. /Knihovny v Singapuru./ Jülich: Forschungszentrum Jülich GmbH, 2006. – 114 s. – (Schriften des Forschungszentrums Jülich. Reihe Bibliothek ; Bd. 16) Kfe 37.312

PUGH, Lyndon : Managing 21st Century Libraries. /Řízení knihoven 21. století./ Lanham : Scarecrow Press, 2005. – xiii, 211 s. Kf 37.076

Automatizace knihovnické a informační činnosti

GREINER, Tony – COOPER, Bob : Analyzing Library Collection Use with Excel. /Analýza knihovního fondu s použitím Excelu./ Chicago : American Library Association, 2007. – 167 s. : il. Oa 37.311

A Handbook for Media Librarians / ed. by Katharine Schopflin. /Příručka pro knihovnická média./ London: Facet, 2008. – vi, 154 s. Abdf 37.458

LEŠČINSKÝ, Jan : Právní ochrana databází. Praha: Beck, 2003. – xiv, 173 s. Abdb 37.223

Organizace knihovních fondů

BALÍKOVÁ, Marie – KUBALOVÁ, Hana – SVOBODOVÁ, Jaroslava : Katalogizace ve formátu MARC 21 : stručná instrukce a příklady pro knihy a některé typy pokračujících zdrojů. – 2., aktualiz. vyd. Praha : Národní knihovna ČR, 2008. – 163 s. Od 37.485

HAYNES, Elizabeth – FOUNTAIN, Joanna F. : Unlocking the Mysteries of Cataloging : a workbook of examples. /Odemknutí tajemství katalogizace. Sešit příkladů./ Westport : Libraries Unlimited, 2005. – xxii, 244 s. : il. Od 37.111

MUKHOPADHYAY, Asoknath : Guide to MARC 21 for Cataloging Books and Serials : with functional definitions, examples and working resources. /Příručka MARC 21 pro katalogizaci knih a seriálů : s definicemi funkcí, příklady a pracovními zdroji./ Oxford: Chandos, 2007. – xvi, 490 s. + 1 CD-ROM Odab 37.495

Sítě knihoven

Art Museum Libraries and Librarianship / ed. by Joan M. Benedetti. /Knihovny umělecké galerie a knihovnictví./ Lanham: Scarecrow Press, 2007. – xix, 312 s. : il. Tde 37.417

Fin-ELib : strategy 2007–2015. /Finská elektronická knihovna. Strategie 2007–2015./ Helsinki: FinELib Consortium, [2007?]. – [8] s. : il. Ts 8.520/B

HARDER, Jörn : Digitale Universitätsbibliotheken aus urheberrechtlicher Sicht. /Digitální univerzitní knihovny z pohledu autorského práva./ Marburg : Tectum Verlag, 2007. – 272 s. Ts 37.473

Die Herzogin Anna Amalia Bibliothek : nach dem Brand in neuem Glanz. /Knihovna vévodkyně Anny Amalie : po požáru v novém lesku./ Berlin: Otto Meissners Verl., 2007. – 182 s. : il., fot. Ti 37.463

Národní knihovna České republiky : výroční zpráva 2007 / [odpovědná red. Eva Štánská]. Praha: Národní knihovna ČR, 2008. – 109 s. : barev. il. Tab 37.487

Služby knihoven

CLARK, Sheila – MacCREAIGH, Erica : Library Services to the Incarcerated : applying the public library model in correctional facility libraries. /Knihovnické služby vězňům. Aplikace modelu veřejné knihovny v knihovnách nápravných zařízení./ Westport : Libraries Unlimited, 2006. – 246 s. Th 36.755

FOURIE, Ina : How LIS Professionals Can Use Alerting Services. /Jak knihovníci a informatici mohou používat pohotovostní služby (služba alerting)./ Oxford: Chandos, 2006. – 178 s. – (Chandos Information Professional Series) Sd 36.635

VĚŘÍŠKOVÁ, Irena – KRÜGER, Květuše – BĚLÍNOVÁ, Eva a kol. : Kudy vede cesta ke čtenáři? : rozvoj dětského čtenářství na druhém stupni základní školy. Praha : GAC, 2007. – 218 s. : il. Sf 8.554/B

Zdroje jsou dostupné v knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR

Ve Slovinsku budují portál KAMRA ve spolupráci slovinských místních a regionálních kulturních institucí, knihoven, muzeí, archivů. Úkolem portálu je, aby zpřístupnil sbírky kulturního dědictví, nabízel je ke vzdělávacím účelům a umožnil přístup k nim těm zájemcům, kteří je nemohou navštívit. Na projektu spolupracuje Asociace veřejných knihoven. Partnery tvoří deset regionálních knihoven a Národní a univerzitní knihovna v Lublani. Projekt je financován Ministerstvem kultury a pro práci s ním bylo proškoleny cca 150 knihovníků, kurátorů a archivních pracovníků. Portál je již přístupný na URL <http://www.kamra.si/>. Z centrální části lze zaměřit vyhledávání na 10 regionálních portálů. Registrovaný uživatel může využívat tzv. Můj portál s možností personalizace, dále jsou k dispozici portál pro mládež a dětský portál. Příkladem digitalizovaných sbírek je například výstavka pohlednic Mariboru nebo přehled vlastivědných sbírek.

(<http://kzv.kkvysociny.cz/Default.aspx?id=994>, <http://www.naple.info/>, http://www.dlib.si/documents/2008/Strategy_DKS.pdf, <http://www.kamra.si/>).

ROSS je akronym pro Reflective Online Searching Skills Environment a jedná se o nástroj, který pomáhá studentům prvních ročníků zvládnout a zlepšovat dovednosti ve vyhledávání on-line. E-learningový nástroj byl vytvořen na Queensland University of Technology. Systém má šest modulů, které na sebe navazují a každý další rozvíjí látku probranou dříve. Student je v každém modulu veden k zvyšující se úrovni techniky vyhledávání.

(*IFLA Journal*. – Vol. 34, č. 1, 55–71, <http://ifl.sagepub.com/cgi/content/abstract/34/1/55?rss=1>).

Jednasedmdesát procent britských dětí o sobě prohlašuje, že rádo čte a pokládá se za pokročilé čtenáře. Vyplývá to z průzkumu dětského čtenářství, který National Literacy Trust provedl v průběhu roku 2007. V rámci průzkumu bylo dotazováno 1614 dětí z 29 základních i středních škol v Anglii. Řada dětí, které se samy označily za nečtenáře, ve skutečnosti čte i mimo školu, ne knihy, ale magazíny a WWW stránky. Ukázalo se také, že existuje velký rozpor v tom, co se dětem doporu-

čuje, co vědí, že by měly číst, a tím, co skutečně čtou. Závěrečná zpráva doporučuje rozšířit záběr materiálů doporučených a připravovaných pro dětské čtenáře, včetně nových médií. Je vystavena na stránkách Trustu na adrese http://www.literacytrust.org.uk/research/reader_selfperception.html. (*Public Library Journal*. – Vol. 23, Spring 2008, s. 32–33, <http://www.literacytrust.org.uk/>).

Knihovna univerzity v istanbulském Bahçeşehiru již od r. 2004 půjčuje svým uživatelům licencované elektronické knihy. V loňském roce univerzita vyvinula vlastní typ přenosné čtečky. Nyní ji používá ve výpůjčních službách. Čtečky knihovna půjčuje svým čtenářům, zatím jen registrovaným, tedy učitelům a studentům, kteří zůstávají s knihou v prostorách univerzity. Tak by to mělo zůstat po dobu, než se služba stane uživatelskou běžnou a budou vyřešeny některé počáteční problémy. Zatím má knihovna k dispozici také jen omezený počet čteček. Na výpůjčky elektronických knih jsou aplikována stejná pravidla jako na ostatní materiály.

(*Library Connect Newsletter*. – Vol. 6, č. 2 (2008), s. 12–13).

V sedmitisícovém Wattenscheidu, který je druhou největší čtvrtí Bochumi, přestěhovali městskou knihovnu do nového nákupního centra. Knihovna je nyní dostupná vedle obchodů, lékařské ordinace a restaurací. S knihovnou se nastěhovaly ještě státní archiv a lidová vysoká škola. Tři instituce v péči města tak na cca 950 m² (z toho 620 m² patří knihovně) vytvořily společný prostor, který nazývají „Kultur-WG“. V otvírací době knihovny přes ni vede jediný otevřený vstup do archivu a školy. Symbióza institucí není spojena s tlakem na prodloužení otvírací doby. Ta je ve všední dny od 10 do 18 hodin, v sobotu do 13 hodin. Knihovna poskytuje svůj prostor pro výstavy archivu, naopak pro své velké akce může využít i prostory školy, zatímco kurzy se konají v archivu. Škola připravuje tematické přednášky apod. Pracovníci archivu vyhledávají v knihovně materiály pro své projekty a produkty. Příkladem společného programu jsou literární pořady pod názvem „Literarische Weinproben“, tedy ochutnávka rýnských vín spojená s četbou knih o víně. Pořady organizuje škola v prostorách knihovny, knihy vyhledávají knihovníci.

(*BuB Forum Bibliothek und Information*. – č. 1 (2008), s. 12–13)

ZÁKLADNÍ KAMENY NOVÉ BUDOVY NÁRODNÍ KNIHOVNY

20. část

aneb Národ sobě II

text JAROSLAV CÍSAŘ ▶ foto EVA HODÍKOVÁ

„KÁMEN“ DVACÁTÝ DRUHÝ (Koš vajec)

/ Krajská knihovna Františka Bartoše Zlín

I když naše země oplývá množstvím ložisek vápence, ze kterého se vyrábí různé druhy kvalitního cementu, podle pověstí kvalitu mnohých našich staveb zaručuje jiný materiál – vajíčka. Vzpomeňme na Karlův most, a co už všechno vydržel. Nová budova Národní knihovny ČR by se bez téhle přísady určitě také neobešla. To si řekli i ve Zlíně, a také tak učinili. Přivezli do Prahy ta nejkvalitnější vajíčka, zajišťující nové stavbě věčnost, pevnost a stabilitu.

Ale nehovořme za ně. Autentickou dramatickostí okamžiků, jak se tehdy vše seběhlo, líčí naše zpravodajka Renata Salátová. A začíná veršem: „*Jednoho dne zrána donesla se nám zpráva, / že národní knihovna novou budovu bude mít / a chce její základy náležitě pokřtít.*“

Potom už pokračuje v próze: „Na poradu ohledně happeningu se nás sešlo ‘šest statečných’. Padaly otázky, co jim jenom přivést, abychom utkvěly v paměti a neurazily ‘naše nadřízené v Praze’. Padl první nápad – kámen. Ne, kámen to nebude, ten doveze každý. Druhý nápad něco originálního z regionu – například cihlu z Baťova domku. No, nápad to nebyl špatný. Ale dozvěděly jsme se, že zástupci jihomoravského SKIPu a knihovny Bedřicha Beneše Buchlovana v Uherském Hradišti povevou také kameny. V tu chvíli dostala naše metodička Eva nápad, a řekla: ‘Chce to koš a vejce.’ Ano, do třetice všeho dobrého – budou to vejce!, rozhodly jsme se jednoduše. Aby toho nebylo málo, musela to být vejce vařená. Podmínkou pro nástup do auta, které se vydalo směrem do Prahy, bylo přinést deset natvrdo uvařených vajec. Vezl nás ‘naš drahý šofér Pepi’. Ovšem, kdo nevezl koš plný vajec metrem, ten neví, co to obnáší. Stály jsme nad ním jako ochránci drahocenného pokladu a snažily se nevšímat si nechápavých a mnohdy soucitných pohledů obyvatel matičky Prahy. Po příjezdu do Klementina jsme v šatně zjistily, že koš s vejci je velký problém i pro obsluhu, která si nevěděla rady, kam ho umístit, aby

se vejce nerozbila. Samozřejmě jsme svorně tvrdily, že jsou syrová!

V poledne se vydal průvod knihovníků na Letnou. Po slavnostním zahájení všechno začalo. Paní Zlata Houšková volala jednotlivé ‘účastníky zájezdu’, tedy pardon happeningu, aby předali dary své matičce knihovně a pronesli proslov.

– A nyní se svými dary přichází Krajská knihovna Františka Bartoše ze Zlína, zaznělo z pódia.

– Tak běž a pořádně jim popřej, ať vidí, že jsme co k čemu, špitla mi kolegyně.

Po předstoupení před velevážené publikum, jsem spustila:

My poddaný knihovnický lid přicházející ze Zlína, vědomi si své zákonné povinnosti vyplývající ze zákona 257/2001 Sb., a následných novelizací, předáváme Národní knihovně ČR tento dar – koš plný vajec. Tímto jí přejeme, aby se přenesla přes všechna úskalí, která budou provázet stavbu nové budovy a jejího následného fungování. A protože v případě Karlova mostu to pomohlo, tak předpokládáme, že Národní knihovna tady bude stát tak dlouho, jako Karlův most.

Musím dodat, že jsem koš s vejci viděl vystavený naposledy na Révovém nádvoří Klementina ten večer, kdy byl předán. Od té doby se výstava darů několikrát přesouvala, naposledy do Galerie Klementina, ale vejce ze Zlína zůstala návštěvníkům skrytá. Určitě jsou však dobře uschovávána v depozitáři, aby – až dojde na samotnou stavbu, opět jako mnoholetá v české historii – skvěle posloužila...

(Poděkování Renatě Salátové nejen za spolupráci, ale i za použití jejího textu.)

Regionální organizace SKIP 10
– Knihovnici Moravskoslezského a Olomouckého kraje

Katalogizace ve formátu MARC 21

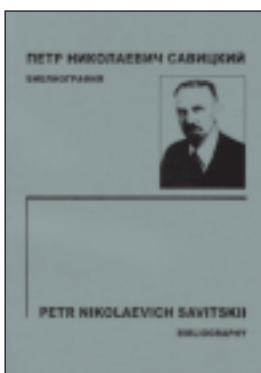
**Marie Balíková – Hana Kubalová –
Jaroslava Svobodová**

Stručná instrukce a příklady pro knihy a některé typy pokračujících zdrojů.
Příručka pro praktickou katalogizaci s příklady.

Stručná příručka pro jmennou katalogizaci. Obsahuje použití základních
pravidel AACR2R a jejich aplikaci ve formátu MARC 21. Obsahuje příklady.

Aktualizované vydání příručky zahrnuje errata, která již byla vystavena na
webových stránkách Národní knihovny ČR, dále odkazy na nové standardy,
dílčí doplňky a upřesnění textu a zejména opravy a doplnění dílčích i úplných příkladů, jak je přinesly české
interpretace AACR2R a katalogizační praxe, a to v době od 1. vydání příručky v roce 2004 do ledna 2008.

- Národní knihovna ČR, Praha 2008, 2., aktual. vydání, náklad 700 výtisků, 163 s., 120 Kč
- ISBN 978-80-7050-539-7

Petr Nikolajevič Savickij (1895–1968):

bibliografija opublikovannyh rabot

/ Petr Nikolaevich Savitskii (1895–1968):

A bibliography of his published works

Sestavil Martin Beisswenger

(Bibliografie Slovanské knihovny; 72)

Bibliografie prací ekonoma, geografa a historika, čelného představitele
meziválečného eurasijského hnutí Petra Nikolajeviče Savického
(1895–1968) obsahuje všechny jeho známé publikované texty vydané

v letech 1913–2005. Celkem zahrnuje 312 záznamů knih, odborných studií, recenzí, přednášek,
ale i drobnějších zpráv a komentářů. Samostatnou kapitolu tvoří hesla, jež Savickij připravil do několika
encyklopedií. Součástí knihy je též obsáhlý chronologický přehled Savického života a díla, seznam periodik,
do nichž Savickij přispíval, a názvový rejstřík. Vztah k Savickému odráží také obálka knihy, jejíž zpracování
vychází z grafických tradic publikací eurasijského hnutí.

- Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, 1. vydání, Praha 2008, 111 s., 40 Kč
- ISBN 978-80-7050-543-4